DL
449
.F2

Class DL449
Book .F2
PRESENTED BY

Udtog

af

Norges Riges Historie.

Efter Opfordring af den Kongelige Norske Regjerings Departement for Kirke- og Underviisnings-Væsenet udarbeidet,

til Brug i Almue-Skolerne,

af

Andreas Faye,
Sognepræst til Holt.

Christiania 1834.
Trykt paa P. J. Hoppes Forlag hos Johan Krohn.

Denne Historie sælges indbunden for 12 Skilling pr. Exemplar i Undertegnedes Boghandling, og hos efternævnte mine Commissionairer, nemlig: Stads-Capitain E. M. Holst i Drammen, Kjobmand Gronnerup i Holmestrand, Kjobmand Borresen i Flekkefjord, Bogbinder Meelgaard i Skien, N. M. Aalholm i Arendal, Overlærer Preus i Christiansand, Fuldmægtig C. K. Kjelland i Stavanger, Bogbinder Beyer og Grønnings Enke i Bergen, Boghandler Jacob A. Andersen i Trondhjem, Cand. theol. Glükstad i Frederikshald, samt efterhaanden paa flere Steder.

Til Efterretning for Dhrr. Præster, Skolelærere og Andre, til hvem den offentlige Underviisning er anbetroet, saavelsom ogsaa til DHrr. Landhandleres Kundskab tjener, at man ved directe at henvende sig til mig, mod contant Betaling erholder $16\frac{2}{3}$ pCt. Rabat, naar i det mindste 50 Exemplarer tages.

Christiania i Januar 1834.

P. J. Hoppe.

DL 449
5-2

Indholdsliste.

		Side
1.	Harald Haarfager	1
2.	Hakon Adelsteens-Fostre	5
3.	Hakon Jarl	8
4.	Olaf Tryggvesson	10
5.	Olaf den Hellige	13
6.	Magnus den Gode og Harald Haardraade	17
7.	Olaf Kyrre og Efterfølgere	19
8.	De borgerlige Uroligheder	21
9.	Sverre Sigurdsson	24
10.	Hakon den Gamle	25
11.	Norges Aftagende; den sorte Død	28
12.	Unions-Kongerne	29
13.	Reformationens Indførelse og Regjeringsformens Forandring ved K. Christian III	33
14.	Den nordiske syv Aars Feide; Frederik II	35
15.	Christian IV	36
16.	Frederik III. Souverainitetens Indførelse	40
17.	Christian V	42
18.	Frederik IV	43
19.	Christian VI, Frederik V, Christian VII	48
20.	Frederik VI. Norges Adskillelse fra Danmark og Forening med Sverige under een Konge	52
21.	Fortegnelse over Norges Konger fra Harald Haarfager til nærværende Tid	57

1. Harald Haarfager.

Saa høit op i Tiden, som vor Kundskab naaer, var Norge deelt i mange smaae Riger, hvis Indbyggere vare af samme Folkefærd, som de nu værende Svenske og Danske, og beslægtede med de tydske eller germaniske Stammer, som ødelagde det vestlige romerske Rige, og nedsatte sig i sammes Lande. De styredes af Drotter eller Konger, hvis Magt dog var meget indskrænket, da de kun sjelden kunde foretage sig noget af Betydenhed, uden først paa Thinget at have hørt Folkets Mening og forlangt dets Hjælp. For øvrigt vare Kongerne Anførere i Krig, og forestode de religiøse Offringer og den Tids Gudstjeneste; hvortil kom, at de dømte tilligemed tolv Dommere, som tillige vare Præster eller Hofgoder og stode under Kongerne.

Blandt de gamle Kongeslægter havde den Frithiofske i Sogn en kort Tid spillet en betydelig Rolle; men varig Indflydelse paa Norges Skjebne fik først Ynglinge-Ætten, der fortrængtes fra Sverige, og over Værmeland kom ind i Norge. Deels ved Giftermaal, og deels ved Vaabenmagt stiftede denne Slægt et Rige i det søndenfjeldske Norge, der blev Gjenstand for Naboernes Frygt og Misundelse. Halfdan med Tilnavnet den Svarte, en af sin Tids dygtigste Mænd, maatte

derfor udholde mangen blodig Kamp, for at forsvare sit Rige, som han ei alene ved sin Vaabendaad, men ogsaa ved gode Love og deres Overholdelse gav indvortes Kraft og udvortes Anseelse. Ved paa usikker Vaariis at befare Rands-Fjorden druknede Halfdan Aar 863 i sit 40de Aar, og efterlod sit Rige til sin unge Søn Harald.

Denne Harald tog strax Herredømmet; thi, endskjøndt han kun var ung af Aar, var han dog større og stærkere end nogen Anden, derhos forstandig og meget kjæk. Nabo-Fyrsternes Angreb nødte den unge Konge til at gribe Sværdet, og han nedlagde det ei, førend Fienden var besejret, og den største Deel af det sønden-fjeldske Norge lod hans Kongebud.

Hos en rig Bonde i Valders opfostredes paa samme Tid en Prindsesse ved Navn Gyda. Rygtet om hendes Deilighed naaede ogsaa den unge Helt, der i et Julegilde bød nogle af sine Mænd at hente hende; men den stolte Møe lod svare, at hun ei vilde have Harald til Mand, med mindre han for hendes Skyld underkastede sig hele Norge. Flere af Kongens Mænd raadede ham til at hevne sig paa den overmodige Gyda; men Harald svor ved den Gud, der havde skabt ham og raader over Alt, hverken at skjære eller kjæmme sit Haar, førend han havde underlagt sig hele Norge med Skat og Skyld, eller i modsat Fald ladet sit Liv. Thrøndelagen blev erobret, mange Slag leverede, og mange Seire vundne, inden han ved en afgjørende Kamp i Hafursfjord (i Nærheden af Stavanger) fuldførte Norges Erobring i Aaret 885. Da Løftet nu var opfyldt, ægtede Seierherren Gyda, og lod i et Gilde, ved sin fortrolige Ven Ragnvald Jarl, sit Haar rede og skjære. Dette befandtes nu saa langt og fagert, at Jarlen gav Harald Tilnavnet Haarfager.

For lettere at regjere sit urolige Rige indsatte han Jarler, der skulde domme Almuen efter Lov og Lands Ret, og under dem Herser, hvilke maatte holde et vist Antal Krigsfolk til Landets Tjeneste, men derfor bleve lønnede af de Skatter, Kongen vilkaarligen paalagde, imod hvad Sædvane var; thi som Erobrer havde Harald frataget Bønderne deres Odel, hvilken vel for en Deel bestod i Ret til at beskatte sig selv, og behandlede dem, som om han var Jorddrot, og de vare hans Leilændinger, hvorfor de maatte yde ham Landskyld.

Misfornøiede med Haralds Enevælde og den Strenghed, hvormed han overholdt Lovene, udvandrede en Mængde af Landets mægtigste Slægter; nogle begave sig over til de scotske Øer, andre befolkede Jæmtland og Helsingialand; atter andre forøgede de Vikingers (Sørøveres) Antal, som allerede længe under Navn af Normanner havde paa det frygteligste herjet Tydsklands, Englands, Frankriges og flere Landes Kyster. De fleste og gjæveste Familier begave sig i Aaret 874 og følgende Aaringer over til det kort tilforn opdagede Island, hvor de oprettede en Fristat. Alle offentlige Anliggender bleve der afgjorte paa et almindeligt Thing (Althinget) under Bestyrelse af en paa visse Aar valgt Lagmand. Allerede den første Lagmand Ulfliot forfattede en Lov, som med nogle Forandringer længe gjaldt paa Øen. Uagtet Islænderne vedbleve at staae i nøie Forbindelse med Moderlandet Norge, bevarede de dog igjennem flere Aarhundreder deres Uafhængighed, og have ved deres Sands for Digtekunst og Historie erhvervet sig et hæderligt Eftermæle.

Da Harald var 50 Aar gammel, sammenkaldte han et stort Thing paa Oplandene for at raade Bod paa de store Uroligheder, som hans mange, allerede voxne, Sønner foraarsagede. Her gav han dem alle Kongenavn, og

deelte Landet saaledes imellem dem, at de fik visse Fylker at bestyre, hvis Indtægter de skulde dele med Over-Kongen. Dette Middel hjalp imidlertid ikke meget. Faderens Forkjærlighed for en yngre Søn Erik, som han havde bestemt til sin Efterfølger, opvakte de ældre Brødres Misnøie. Eriks voldsomme Handlemaade, hans Ægteskab med den trædske Gunhild, og flere af hans Brødres Drab gjorde ham almindelig forhadt, og paadrog ham Tilnavnet Blodøxe. Da hans Broder Halfdan Svarte (den yngre) vilde tage Hevn over Brodermorderen, og Harald tog sin Yndlings-Søns Partie, stode Hærene allerede opstillede, og en Borgerkrig var nær ved at udbryde; men i det afgjørende Øieblik fremtraadte Skalden Guttorm Sindre, der benyttede sig af sin Yndest og det Løfte, som Kongerne tilforn havde givet ham, ei at afslaae ham een Bøns Opfyldelse, til at mægle et Forlig, der forkom Borgerkrigen, og forskaffede den ædle Guttorm et hæderligt Eftermæle.

Tre Aar før sin Død nedlagde den 80 aarige Harald Regjeringen, efterat have erklæret Erik for Over-Konge, og levede sine sidste Dage i Roe. Oldingen døde Aar 936, og blev begraven i en stor Kæmpehoug ved Karmsund. Han beskrives som en deilig, stor, stærk og saare kjæk Mand, derhos venlig, gavmild og meget klog. Han var vel dreven i den Tids Færdigheder, og agtede Digtekunsten høit. Hans Hof var derfor ei alene Samlingssted for Landets kjækkeste Helte, men ogsaa for den Tids største Skalde, der ikke blot besang, men selv udførte store Bedrifter. Haralds glimrende Egenskaber bleve dog formørkede ved Heftighed, Mistænkelighed og Vellyst. For at ægte en deilig jydsk Prindsesse, Ragnhild, forskjød han paa een Gang sine ni andre Hustruer.

2. Hakon Adelsteens-Fostre.

Med Thora Mosturstang, en Pige af fornem Byrd, havde Harald paa sine gamle Dage avlet en Søn, der blev kaldet Hakon, og som Barn sendt den engelske Konge Athelstan eller Adelsteen til Opfostring, hvorudover han er bleven kaldet Hakon Adelsteens-Fostre. Ved Forstand og gode Sæder vandt den fagre Dreng Alles Yndest, og den engelske Konge elskede ham høit. Han lod ham oplære i alle de Færdigheder, som da hørte til en fyrstelig Opdragelse, og forærede ham et kosteligt Sværd, Qværnbiter kaldet. Da Hakon var femten Aar gammel, understøttede han ham med en Hær og en Flaade, for at drage over til Norge, hvor Hadet mod Broderen Erik Blodøxe stedse havde tiltaget. I en Storm tabte Hakon den største Deel af sin Flaade, men dette Tab blev fuldeligen erstattet, da Thrønderne i Aaret 938 paa den kloge Sigurd Jarls Opfordring eenstemmigen kaarede Hakon til Konge. Da fast det hele Land med Glæde forenede sig med denne vennehulde Yngling, der gjengav Bønderne deres Odel, blev Erik nødt til at forlade Landet.

Hakon derimod regjerede længe med Viisdom og Kraft over Norge, som han ved gode Love og hensigtsmæssige Indretninger søgte at ophjælpe. Ved Thorleif den Vises, Sigurd Jarls og andre erfarne Mænds Hjælp bragte han Gulethings- og Frostethings-Lovene i Stand, som Almuen paa Gulethinget paa Hordaland (i det Bergenske) og paa Frostethinget i Thrøndelagen eller, som dette Landskab i de Dage sædvanlig kaldtes, Thrandheim gav Lovs Kraft. For at bevare Landets Sikkerhed oprettede Hakon paa høie Bjerge Varder, der ved en Fiendes Nærmelse skulde antændes, og inddeelte sit Rige langs Søsiden i Skibreder, der, naar Varden

brændte eller Budstikken (Herør) kom, skulde stille et bestemt Antal Folk og Skibe til Fædrenelandets Forsvar. Beboerne af Jæmtland og en Deel af Helsingialand, der nedstammede fra Nordmænd, erkjendte frivilligen Norges Konge for deres Overhoved.

Uagtet Hakon ved sin vennesæle Færd havde erhvervet sig sine Landsmænds Kjærlighed, var det dog ikke langt fra, at det var kommet til alvorlige Optrin imellem Kongen og Thrønderne. Folket var endnu hedensk, og kjendte ikke den ene sande Gud og hans Villie, men tilbad mange Afguder, som Odin, Thor, Freyr, Balder, Frigga, Freya o. fl., til hvilke de paa bestemte Høitider, især ved Julefesten, offrede Dyr, fornemmelig Heste, og stundom endog Mennesker. Hakon, som i England var bleven opdragen i den christne Troe, ansaae det for sin Pligt, da han troede sig befæstet paa Norges Kongestol, at gjøre sine Undersaatter bekjendte med den sande Troe. Han indkaldte derfor engelske Geistlige, byggede nogle Kirker, og fik nogle af sine fortrolige Venner til at lade sig døbe. Endelig fremtraadte han i en talrig Forsamling paa Frostething, og bød Alle at troe paa een Gud og forsage alle Offringer, helligholde hver syvende Dag, og faste een Dag, hver Uge. Dette Forslag opvakte stor Knurren blandt Almuen. Den djærve Asbjørn af Medalhuus, en rig Bonde, reiste sig nu, og erklærede i en kraftfuld Tale, at Bønderne ei vilde forsage den Troe, som deres Fædre fra Slægt til Slægt havde havt, og som derfor havde hjulpet dem selv, og at de vilde kaare sig en anden Høvding, under hvilken de kunde beholde deres Troe, hvis Kongen ei, inden Thinget blev sluttet, vilde forandre sit Forsæt. Kongens Foielighed, saavel ved denne Leilighed, som ved et Offergilde paa Hlade, (ved det nu værende Trondhjem) forøgede Thrøndernes Over-

mod. De dræbte hans Præster, brændte hans Kirker, og tvang ham ved en Jule-Offring paa Mære til at spise Hestelever, som den Tids Christne betragtede som en Vederstyggelighed, og til at drikke alle de Offer-Bægre, som Bønderne iskjenkede for ham, uden at gjøre Kors over dem. Opbragt forlod Hakon Thinget, og lovede at gjengjælde Thronderne deres Overmod. Han samlede en Hær, og Rygtet gik, at det gjaldt Thrøndelagen, da udvortes Fiender afværgede en Borgerkrig.

Disse Fiender vare den fordrevne Erik Blodøxes Sønner, der, efterat Faderen var dræbt i England, med deres berygtede Moder Gunhild vare dragne til den danske Konge Harald Blaatand, som understøttede dem med Folk og Skibe, for at støde Hakon fra Thronen, eller i det mindste svække den farlige Naboes Kraft. Saasnart Hakon fik Underretning om denne Ufred, forligte han sig med Thrønderne, og slog sine Fiender, først i et blodigt Slag paa Augvaldsnæs paa Øen Kormt (Karm-Øen), og nogle Aar senere (958) paa Rastar-Kalf paa Freidøe, hvor den gamle Eigil Ullserk ved sin Klogskab og sit Mod hjalp Hakon til en Seier over mangefold overlegne Fiender.

Omtrent fem Aar derefter sad Kong Hakon paa Øen Stord ved Daarebord med sine Hirdmænd og endeel Bønder, da hans Frænde Eyvind Finnson Skaldaspilder iilsom traadte ind i Hallen, og i et Qvad meldte Fiendens Nærmelse. En talrig Skare fulgte Gunhilds Sønner, og kun faa vare Hakons Stridsmænd i Sammenligning med dem; men da Kongen ønskede at vove en Dyst, svigtede ei hans Kæmper. Han takkede dem for deres Mod, og bød dem væbne sig, imedens han selv iførte sig sin Ringbrynie, tog Qværnbiter i sin Haand, satte en gylden Hjelm paa Hovedet og et Skjold paa

Armen. Han ordnede nu sine Helte og førte dem i Kampen. Først skjød man med Spyd, derpaa greb man til Sværd. Hakon og hans Jævnlige i Styrke, Thorolf Skolmsson hin Stærke, gik frem foran Mærket (Fanen), og huggede med begge Hænder, saa Kampen blev blodig. Da Kongens gyldne Hjelm i Solskinnet tjente Fienden til Stævne, kastede Eyvind Skaldaspilder en Hætte over den. Da skreg den vilde Eyvind Skreya: "Skjuler Nordmanna-Konnung sig nu? Er han flyet, eller hvor er Guldhjelmen?" "Hold fram, som Du stævner, om Du vilst finde Nordmanna-Konnung;" raabte Hakon til Eyvind, der flux hævede sit Sværd og huggede efter Kongen; men Thorolf skød sit Skjold saa hvast imellem, at Eyvind ravede. I samme Stund fattede Hakon sit Sværd med begge Hænder, og klovede med eet Hug Eyvinds Hjelm og Hoved. Idet samme fældte Thorolf Eyvinds Broder, den vældige Alf Askmand. Ved disse Kæmpers Drab flyede Fienden; men under Forfølgelsen blev Hakon truffen i Armen af en Piil, der kort efter berøvede Norge en Regent, som Samtiden begræd som en Fader og Efterverdenen indrømmer høi Rang iblandt Norges ædle og store Konger (963).

3. Hakon Jarl.

Ved den ædle Hakons Drab bleve hans Broder Eriks Sønner Norges Regenter. Den ældste blandt disse, der efter deres Moder almindeligen kaldtes Gunhilds Sønner, var Harald Graafeld, der egentlig var at betragte som Over-Konge. De vare dygtige Krigere, og deilige at see til, men gjerrige og voldsomme. Da Hungersnød plagede Landet under deres Regjering, bleve de almindelig forhadte, og flere af dem fik en voldsom Død. En farlig Modstander havde de i den thrønderske

Jarl Hakon, der af Gaarden Hlade kaldtes Hlade-Jarlen. Hans Fader, den før nævnte Sigurd Jarl, havde Gunhilds Sønner lumskeligen indebrændt. Med Heltekraft og Tapperhed forbandt den unge Hakon stor Klogskab og megen Forstillelse.

Fordreven fra Norge begav Hakon sig til den danske Konge Harald Blaatand. Her fik han ved sine rænkefulde Planer Harald Graafeld 977 lokket til Danmark og dræbt, og sig selv udnævnt til den danske Konges Jarl over Norge, som uden Modstand underkastede sig den yndede og anseete Jarl. Ved klog Benyttelse af Omstændighederne nødte han siden den danske Konge til at erkjende Norges Uafhængighed. Denne befæstede han endnu mere ved en blodig Seier, som han i Hjørunga-Vaag (Lievaag paa Sondmør) vandt over de krigerske Jomsvikinger, hvilke vare fra den af danske Vikinger paa den vendiske Kyst (i nu værende For-Pommern) stiftede Sørøver-Republik Jomsborg, og hvilke den danske Konge Svend Tveskjæg, Harald Blaatands Søn, nu havde ansporet til at angribe ham.

Snart maatte dog Hakon sande, at Hovmod staaer for Fald. Stolt af sin Magt glemte han alt Maadehold. Hans Grumhed og Vellyst gjorde ham snart forhadt. Orm Lyrgia hedte en mægtig Bonde paa Bynæsset (i Egnen af nuværende Throndhjem), der havde en Hustru Gudrun, som for sin Deilighed's Skyld blev kaldet Lundar-Sol eller Solen paa Gaarden Lunde. Jarlen fik Lyst til den fagre Qvinde, og vilde lade hende føre til sig, men hendes Mand fik Almuen til at gjøre Opstand. Hakon blev overrasket og flygtede til sin gamle Frille Thora paa Rimol. For at frelse Livet maatte Norges nylig saa stolte og mægtige Herfker skjule sig i et Hul, der i Hast blev gravet under en Svinestie, hvor hans eneste Ledsa-

ger, Trællen Karker, troløs myrdede sin ulykkelige Herre Aar 995.

4. Olaf Tryggvesson.

Paa samme Tid, som de misfornøiede Thrønder gjorde Opstand imod Hakon Hlade-Jarl, stævnede ind ad Throndhjems Fjord med fem vel udrustede Langskibe den unge Helt, Olaf Tryggvesson, som Bønderne strax kaarede til Konge, da han var af Harald Haarfagers Æt.

Ved en forunderlig Skjebne blev han født paa en liden Holme i Rands-Fjorden, opfostret ved det gardariske (russiske) Hof, paa sine Vikingstoge gift, først med en vendisk og siden med en irsk Prindsesse, og endelig strax ved sin Ankomst valgt til Norges Konge. En mere ridderlig Fyrste sad ingensinde paa Norges Kongestol. Han besad af alle Mænd i Landet den største Fuldkommenhed i alle de Legems-Færdigheder, som da udfordredes til en fuldendt Opdragelse. Han var stærkere og behændigere, end enhver Anden. Han gik uden Borde paa Aarerne, naar hans Mænd roede et Langskib, og legede med tre Haandsaxe (korte Sværd) paa een Gang, saa at en af dem bestandig var i Luften. Han huggede med begge Hænder, skjød med to Spyd ad Gangen, var saare kyndig i Bueskydning og Svømning. Han var smuk at see til, munter, blid, vennesæl og saare gavmild, overgik i Slag Alle i Tapperhed, men var derhos hidsig, og i sin Vrede grum. At plyndre paa Hav og Strand blev i de Dage ei anseet for Skam, men tvertimod for en hæderlig Sysel for enhver tapper og ærekjær Yngling. Paa et saadant Tog havde Olaf antaget den christne Troe, som han besluttede at indføre i sit Fædreneland, der paa den Tid var ganske hedensk. Med Klogskab og Overtalelse fik han Viken christnet. I det vestenfjeldske Norge dri-

stede Almuen sig ei til at gjøre Modstand, men antog paa Moster, Gule- og Dragseids-Thinge den nye Lære. Paa Øen Moster blev en af Landets første Kirker bygget. Nordenfjelds fandt han vel kraftig Modstand, men ved Klogskab, Magt og Voldsomhed, der stundom udartede til oprørende Grumhed, drev han dog sit Forsæt igjennem. Olafs Omvendelses-Iver indskrænkede sig ei til Norge alene, men strakte sig endog til Island, til det nylig fra Island opdagede Grønland, og til Færøerne, hvilke sidste Helten Sigmund Bresteson christnede.

Samtidig med Olaf var den svenske Dronning Sigrid Storraade, der havde gjort sig berygtet ved at lade indebrænde tvende Under-Konger, der beilede til hende. Dette uagtet forlangte Olaf hendes Haand. For at aftale de nærmere Betingelser kom de sammen i Konghella. Da Sigrid her negtede at antage den christne Troe, blev den hidsige Olaf saa opbragt, at han ei alene skjeldte hende ud for en gammel Kjærling og hedensk som en Hund, men endog slog hende i Ansigtet med sin Handske. Den fornærmede Qvinde lovede Hevn, og holdt sit Løfte. Saasnart hun derfor nogen Tid efter fik Kundskab om, at Olaf med sin Flaade var seilet igjennem Øresundet til Venden, opeggede hun den danske Konge Svend Tveskjæg, med hvem hun havde giftet sig, den svenske Konge Olaf Skoutkonnung, og den norske Jarl Erik, Hakon Hlade-Jarls Søn, til at indgaae en Forening. Ved Hjælp af den lumske Sigvald Jarl fra Jomsborg lykkedes det de forbundne Fyrster at overraske Olaf ved Svolder, en liden Øe ved Vendens Kyst. Da Nordmændene kun havde elleve Langskibe samlede til at sætte imod Fiendens talrige Flaade, raadede Kongens Morbroder Thorkil Dyrdil til Flugt; men den uforsag-

te Olaf bød sine Mænd at berede sig til Strid og ei tænke paa Flugt; "thi Gud raader for Livet." Kong Olaf stod i Løftingen (Bagstavnen, Skandsen) paa sit Skib Ormen hiin Lange høit over de Øvrige. Han bar et gyldent Skjold, en forgyldt Hjælm, og over Brynien en kort rød Kjortel. Længe var den blodige Kamp uafgjørende; thi vel vare Fienderne talrige, men Ormen var høibordet, og Kæmper vare inden Borde. Nu lægger Erik Jarl til med sit Skib. Han var kjæk og stridbar, og havde sin Faders Drab at hevne. Paa Olafs Skib var den attenaarige Einar Thambarskjælver, Nordens første Bueskytter. Han spændte sin Bue mod den dristige Jarl; men i det samme brast den med saadant Brag, at Olaf forundret spurgte: "hvad brast?" "Norges Rige af Din Haand, Konge!" svarede Einar. "Vel er ikke saa stor Brøst vorden," sagde Kongen, "Gud raader for Livet, og ei din Bue; tag min og skyd med!" "For veg, for veg er Kongens Bue," svarede Skytten, som i dens Sted greb Skjold og Sværd, og stred mandigen. Den fiendlige Overmagt var imidlertid for stor. Stedse understøttet med friske Folk fra den danske og svenske Flaade, lykkedes det endelig Erik at faae fast Fæste paa Ormen. Omkring den tappre Konge opstod nu en fortvivlet Kamp. Her faldt hans Svogre Hyrning og Thorgeir, hans Stavngjemmer Ulf hiin Røde og mange andre Helte, der efterlode sig et berømmeligt Eftermæle. For ei levende at falde i sine forbittrede Fienders Hænder, sprang den saarede Konge med sine tiloversblevne Mænd over Borde, og aldrig saae Norge mere den gjæveste Helt, det nogensinde fostrede. Dette skede den 9 September Aar 1000. Erik beholdt Ormen hiin Lange, og deelte med den svenske og danske Konge sit Fødeland.

Olaf har anlagt Staden Nidaros, som nu fører Navn af Trondhjem efter det Landskab, hvor den ligger.

5. Olaf den Hellige.

Uagtet Norge efter Svolder-Slaget blev deelt imellem Seierherrerne, vare Erik Jarl og hans Broder Svend egentligen Landets Regenter, da Erik, foruden den Deel, der faldt i hans Lod, ogsaa forlehnedes med de Provindser, der ved Delingen tilfaldt den danske Konge, og Svend fik som Lehn den svenske Konges Deel; thi de vare besvogrede med disse Konger. Erik Jarl var en af sin Tids meest udmærkede Mænd, tapper i Krig, men blid i Fred. I Hjørunga-Vaag og ved Svolder havde han aflagt Prøver paa glimrende Tapperhed, forenet med Ædelmodighed. I femten Aar styrede han med Viisdom Norge, som han overlod til sin unge Søn Hakon og Broder Svend, da han selv maatte følge Svend Tveskjægs Søn Knut over til England. Kort derpaa blev hans Familie fortrængt fra Norge af den norske Prinds Olaf, som siden erholdt Tilnavnet den Hellige.

Olafs Fader, den norske Prinds Harald Grænske, havde Sigrid Storraade ladet indebrænde. Hans Moder Aasta fra Gudbrandsdalen, havde siden ægtet Sigurd Syr paa Ringerige. Hos ham blev den unge Olaf opfostret. Sigurd var en viis og fredelskende Mand, der levede som Bonde, og med Omhu drev de store Gaarde, han eiede paa Ringerige. Engang bød Kongen den unge Olaf at sadle en Hest, da han vilde ride ud for at see til Høstfolkene. Drengen, hvis Ærekjærhed blev stødt ved et saadant Forlangende, lagde Sadelen paa en Gedebuk, og trak den frem til den gamle Konge. "Jeg seer nok," sagde denne, "at Du er mere storhjertet end jeg, og vil være mine Befalinger qvit." Derfor gav han

Olaf, da han var tolv Aar gammel, et Skib, hvormed han, efter de Tiders Skik, drog ud paa Sørøverie. Han tværmede flere Aar vidt omkring, erhvervede sig Gods og et berømt Navn. Som en prøvet Helt vendte han tilbage til sit Fødeland, hvor Sigurd Syrs Anseelse og Søseieren ved Nesie (Brunglaugnæsset ved Laurvigen) forskaffede ham i Aaret 1015 Norges Throne. Den unge Hakon Eriksøn drog over til England, og Farbroderen Svend Jarl døde kort efter i Sverige.

Under Jarlernes Regjering var Christendommen kommen i Forfald, saa at Olafs Religions-Iver fik nok at gjøre. Med 300 stridbare Mænd drog han omkring fra Bygd til Bygd, underviste, som det heder, Folket i den sande Troe og i gode Sæder, men straffede haardeligen Enhver, der ei vilde tjene den sande Gud. Paa Hundthorp i Gudbrandsdalen sad den Tid en mægtig Herse, der hedte Dale-Gudbrand. Ved Rygtet om Kongens Ankomst opbød han ved Budstikken Almuen til at samles mandstærk, for at forsvare Fædrene-Guder. Han havde et Billede af Guden Thor, hvorpaa han satte megen Lid. Det var stort, huult og stærk behængt med Guld og Sølv. Daglig blev der sat for det fire Lever Fladbrød med tilsvarende Kjødmad, som den overtroiske Mængde indbildte sig, at Guden selv fortærede. Dette Afguds-Billede blev baaret ud paa Thingvolden, for at indjage Kongen og hans Mænd Skræk. De tilstedeværende Bønder bøiede sig dybt for deres Gud, og heel haanligen spurgte Dale-Gudbrand Kongen og dennes Biskop, hvor deres Gud nu var henne, og om de torde see Guden Thor i Øinene. "See der er vores Gud paa Færde," svarede Kongen, og i det Bønderne vendte sig mod Østen, hvor Solen just oprandt, knuste Kolbein hiin Stærke paa Olafs Vink med et vældigt Kølleslag Afguds-Billedet, af hvilket en

Mængde Muus og Øgler kom frem. Forfærdelse greb Bønderne, og, overbeviste om deres Thors Afmagt, underkastede de sig frivillig, og lode sig døbe. Gudbrand selv blev døbt, ja byggede endog den første Kirke i Dalen.

De gamle Love bleve forbedrede; en Kirke-Lov (Christen-Ret) forfattet af Biskop Grimkell, og en Gaards-ret (Hirdskraa) given, der bestemte Enhvers Plads og Pligter ved Kongens talrige Hof. Ved Kongens Side sad Biskoppen, og lige over for ham Stallaren, hvis Pligt det iblandt andet var at tale Kongens Sag paa Thinget. Ved Hoffet vare desuden 60 Hirdmænd og 30 Gjæster, som han gav Sold og visse Love. Hoffets Fornødenheder og Gaardsarbeide bleve besørget ved 30 Huuskarle og mange Trælle. Øl og Mjød blev drukket af Horn ved Ilden. Alle Hirdmænd sov sammen i een Stue. Olaf bragte det derhos saavidt, at Folket gav sit Samtykke til de Love, han foreslog.

De langvarige Stridigheder, Olaf havde med den hovmodige svenske Konge Olaf Skautkonnung, hvis Datter han ægtede imod Faderens Villie, vare af liden Vigtighed. Farligere derimod var hans Uenighed med flere af Landets mægtigste Høvdinger, der ei fandt Behag i Olafs kraftfulde og myndige Regimente. Den mest anseete blandt disse var Erling Skjalgsson paa Sole paa Jæderen, der gjaldt for den gjæveste blandt alle Lehnsmænd i Norge. Ritti og flere fribaarne Mænd spiste daglig ved hans Bord og stode i hans Tjeneste, foruden et stor Antal Trælle, som han behandlede med megen Mildhed. Han var af en mægtig Slægt og gift med Olaf Tryggvesssons Søster. Han tilbød Olaf sit Venskab, naar han maatte beholde sine store Forlehninger; men da Kongen afslog dette, lagdes Grunden til et Uvenskab, der brød

ud til aabenbare Strid i Anledning af Erlings Søsterson, den halogalandske Høvding Asbjørn Sigurdsson, som Kongen tilsidst lod dræbe. Asbjørns store og mægtige Familie svor Hevn. Den listige Knut, Svend Tveskjægs Søn, Konge i Danmark og England, forsøgede ved store Løfter og rige Gaver Misfornøielsen.

En Krig udbrød imellem Knut og Olaf, der forenede sig med sin Svoger Kong Anund Jacob i Sverige. Efter et Slag ved Helge-Aaen i Skaane vendte Olaf tilbage til Norge, hvor han ved Knuts Ankomst blev næsten ganske forladt. Kun ledsaget af faa Trofaste begav han sig til Gardarike, hvor han hos Kong Jarisleif fandt en venlig Modtagelse. Opmuntret ved en Drøm, og understøttet af sin Svoger Anund Jacob, sin Halvbroder Harald Sigurdsson og Flere, vendte han i Aaret 1030 tilbage til Norge. Med omtrent 4000 Mand rykkede han ind i Værdalen, hvor han ved Stiklestad stødte paa 13000 Bønder, anførte af Kalf Arnesson, dennes Svoger Harek af Thjøttøe og den omtalte Asbjørns Farbroder Thorer Hund paa Bjarkøe, de mægtigste Høvdinger Nordenfjelds. Det kom til et heftigt Slag, hvor Olaf, efter en mandig Kamp, blev dræbt, og hans Hær deels nedsablet, deels adsplittet.

Olafs Religions-Iver i Forening med de mange Undre, som foregaves at være indtrufne ved hans Lig, forskaffede ham Tilnavnet den Hellige. Almuen erklærede ham for at være sand Helgen, og Kirker til hans Ære bleve byggede ei alene i Norden, men endog i det fjerne Constantinopel, vore Fædres Myklegaard. Han beskrives som en Mand af middelmaadig Høide, fer og stærk. Han havde lysbrunt Haar, et bredt, rødt og klart Ansigt og deilige levende Øine. Han besad mange Færdigheder, kunde skyde godt med Bue, var en dygtig Svømmer og

en hændig Smed. Hans Tale var djærv og hans Maal klart. I sin Færd var han tapper, driftig, og en meget duelig Fyrste, men derhos ærgjerrig, myndig, hevngjerrig og voldsom.

6. Magnus den Gode og Harald Haardraade.

Den mægtige Kong Knut Svendsøn satte ved Olafs Drab sin unge Søn Svend paa Norges Kongestol; men slette Raadgivere og uklog Fremgangsmaade gjorde ham og hans Regjering snart forhadt. Flere mægtige Mænd, i hvis Spidse Sanct Olafs Modstandere Kalf Arnessøn og Einar Thambarskjælver stode, forenede sig for at sætte hans Søn, den unge Magnus, paa Thronen. Han blev hentet fra Gardarike. Svend maatte flye, og Magnus blev Norges Konge. Ifølge en Forening med Svend Knutsøns Broder Harde-Knut blev han ved dennes Død ogsaa Konge over Danmark.

Svend Ulfsøn eller, som de Danske gjerne kalde ham, Estridssøn hedte en dansk Prinds, som den godtroende Magnus udnævnte til sin Jarl i Danmark. Han sveeg sin Troskabs-Eed, og indviklede ved sin Opstand Magnus i en Krig, som, uagtet han seirede gjentagne Gange, blev farlig, da hans Faders Halvbroder Harald forenede sig med Fienden. Denne Helt var, efter Nederlaget ved Stiklestad, flygtet til Gardarike. Siden begav han sig til Myklegaard, hvor han iblandt Væringerne, den græske Keisers Livvagt, erhvervede sig Krigs-Erfaring og mange Rigdomme. Et Forlig kom imidlertid i Stand, ifølge hvilket Magnus deelte Norge med sin Farbroder, og denne sine store Rigdomme med sin Broderson. Den gode Forstaaelse imellem den hidsige Magnus og den herskesyge Harald varede ikke længe; men

Magnus, som har faaet Tilnavnet den Gode, døde ung, og Harald blev Norges Eneherſker.

Harald førte en langvarig Krig med Svend Ulfsſøn, som han forgjeves søgte at støde fra den danſke Throne. I Riſs-Aaen ved Halmſtad ſtødte engang de fiendtlige Flaader ſammen. Uagtet Harald blev overraſket af en overlegen danſk Flaade, vandt han dog en glimrende Seier. Svends eget Skib blev ryddet, og han maatte ſelv takke den norſke Jarl Hakon Ivarsſøn for Liv og Frihed, da denne hemmelig lod ham bringe ud af Slaget.

I ſamme Slag blev Olaf den Helliges trofaſte Ven Finn Arnesſøn, der misfornøiet havde forladt Norge, tagen til Fange. Kongens Samtale med denne gamle næſten blinde Høvding viſer, hvor raae den Tids Sæder vare. "Vilſt Du have Liv og Frihed, endog Du eſt det uværdig?" ſagde Kongen. "Ikke vil jeg tigge Livet af Dig, Din Huud," ſvarede den trodſige Finn. "Vilſt Du da," vedblev Harald, "at Magnus, Din Frænde, ſkal give Dig Fred?" Det var Kongens unge Søn. "Hvad kan den Hvalp raade for Liv og Fred?" ſvarede den vrede Høvding. Kongen ſpurgte da leende, om han vilde, at Dronning Thora, der var hans Frænke, og ſom var tilſtede, ſkulde ſkjænke ham Fred. "Ei undres jeg nu," gjenmælede Finn, "at Du har bidt ſaa vel fra Dig, ſiden Mæren fulgte Dig." Kongen gav ikke deſtomindre Finn Fred.

Ei altid var Harald ſaa mild. Hakon Ivarsſøn maatte forlade Landet, fordi han havde reddet Kong Svends Liv. Allerede før den Tid var den 70aarige Einar Thambarſkjælver bleven et Offer for Kongens Hevn. I Svolder-Slaget blev han fangen, men benaadet af den ædle Erik Jarl, ſom ſiden gav ham ſin deilige Søſter Bergliot til Ægtefælle, og ſtore Forlehninger. Un-

der Magnus den Gode, hvis Fosterfader han havde været, stod han i stor Anseelse. Harald derimod kunde ei enes med denne myndige og mægtige Mand, der var meget yndet af Almuen. Under det Paaskud at forlige sig med ham, indbød Kongen ham til en Sammenkomst i Nidaros; men neppe var Oldingen traadt ind i Kongens Hal, førend han blev overfalden af Snigmordere og dræbt tillige med sin raske Søn Eindrid.

To Aar efterat han havde sluttet Fred med Danmark, drog den krigslystne Harald med en talrig Hær og Flaade over til England, for at understøtte den engelske Jarl Toste Godvinsson mod hans Broder Kong Harald Godvinsson. Paa dette Tog faldt han med den største Deel af sin Hær i Heltekampen ved Stannfordbridge ved York den 25 Septbr. 1066. Han var en klog, erfaren og tapper Konge, men en voldsom, herskesyg og hevngjerrig Mand. Han har anlagt Staden Oslo.

7. Olaf Kyrre og Efterfølgere.

Haralds Søn Olaf var et Særsyn blandt den Tids Konger; thi han foretrak Freden og dens blidere Sysler for den larmende Krig. Man kaldte ham derfor Kyrre d. e. den Stille, eller Bonde. Han har store Fortjenester af Norges Opkomst og Indbyggernes mildere Levemaade. Nordmændene vare endnu i de Tider raae og ubehjendte med Livets Bequemmeligheder, og derfor ogsaa simple, stærke og haardføre. Opdragelsen var streng. Deres Huse vare meget simple; Vaaningshuset bestod som oftest kun af een Stue, hvori den hele Familie kogte, spiste, opholdt sig og sov. Midt paa Jordgulvet brændte Ilden (Langeldur), og Røgen steeg op igjennem et Hul paa Taget (Ljøret). Simple som deres Huse vare ogsaa deres Spise og Klæder. For at befordre Landets Velstand

ophjalp han Agerdyrkningen og Handelen, som i de ældre Tider næsten kun bestod i Sørøverie, men nu ved den mildere Aand, som Christendommen medførte, efterhaanden gik over til Handel, og blev vigtigere end før. Han anlagde den vigtige Handelstad Bergen, som snart kom i Flor.

For at hindre de mange Uordener, som ved Omgangs-Drikkelag fandt Sted, indrettede han i Stæderne Gildestuer, som i Almindelighed bleve helligede St. Olaf. Naar Gildeklokken lød, samledes Gildebrødrene, som maatte rette sig efter visse Love (Skraaer). Iste detfor Langeldur, der brændte midt paa Gulvet, blev Ovnstuer indrettede, og Halm strøet paa Gulvet baad Vinter og Sommer. Bægre og Kar fortrængte ved Hof fet Dyrehorn, hvoraf man tilforn drak Øl og Mjød ve Arnen. I den Tid begyndte man at indføre Voxlys o andre udenlandske Skikke. Stadselige Buxer, der blet snørede om Benene, silkebroderede Skoe, Rynke-Kjortel med fem Alen lange Ærmer, der bleve rynkede lige t til Axlerne, kom da i Brug.

Til Christendommens Fremme forordnede han, at der i ethvert Fylke skulde være en Trækirke, som Almuen skulde opbygge og vedligeholde. Ægteskab imellem Folk, der vare hinanden nærmere i Slægt end i syvende Led, blev forbudet, saavelsom at spise Hestekjød og udsætte Børn.

Efter 26 Aars Regjering døde denne brave og ædle Konge, hvem Folkets Frihed og Lykke var kjærere end Rigdom og Krigerære, i Aaret 1093.

Olafs Søn og Efterfølger Magnus, Barfod kaldet, var derimod en meget krigersk Fyrste, der endte sit urolige Liv paa et Tog til Irland, hvor han blev overrasket og efter tapper Modstand slagen i Aaret 1103.

Han undertvang alle de scotske Øer og gav Anledning til, at Løven blev Norges Vaaben.

Han efterlod sig tre Sønner, blandt hvilke Sigurd med en betydelig Hær og Flaade gjorde et Tog til det hellige Land, hvilket forskaffede ham Tilnavnet Jorsalfarer; thi det gamle Jødelands Hovedstad kaldte vore Fædre Jorsalir. At bidrage til at rive det Land, hvor Frelseren havde levet og lidt, ud af de Vantroendes Hænder, som da havde det i Besiddelse, blev den Tid anseet for enhver christen Helts Pligt. Talrige Skarer grebe til Vaaben og droge afsted. En af Høvdingerne for det første af disse Toge, der kaldtes Korstoge og varede næsten i 200 Aar, var den tappre Gottfried af Bouillon, der erobrede Jerusalem 1099. Hans Broder Kong Baldvin var just beskjæftiget med Beleiringen af Staden Sidon, da Sigurd ankom, og hjalp til Erobringen af samme. Efterat have svømmet over Jordan og besøgt den græske Keiser Alexius i Constantinopel, drog han til Lands tilbage til sit Fædreneland, beriget med en Splint af Christi korsfæstede Kors og et berømt Navn. Han overlevede sine Brødre og Medregenter Olaf og Eystein, hvilken sidste omtales som vel forfaren i Lov og Ret, og han døde efter 29 Aars Regjering i Oslo 1130.

8. De borgerlige Uroligheder.

Ved Sigurds Død begyndte en for Norge ulykkelig Tid, hvori Landsmænd kæmpede mod Landsmænd, hvor Borgerblod flød i Strømme, og hvor Skaansel blev et fast ukjendt Ord. I disse Borgerkrige var Ingen sikker paa Liv og Eiendom. Kirkefred og Eder bleve brudte, Bønder og Høvdinger indebrændte eller myrdede, og Slægtskabs- og Venskabs Baand krænkede. Flere Konger kæm-

pede stedse om Kronen; thi ved at bære gloende Jern (Jernbyrd) kunde man i de Dage bevise sin Ret til den.

Sigurds eneste Søn Magnus blev, kun 18 Aar gammel, paa det grusomste lemlæstet af sin formeente eller foregivne, fra Ireland kommende, Farbroder Harald Gille, som igjen efter sex Aars kraftløse Regjering blev myrdet af Sigurd, Slemmedegn kaldet, der udgav sig for hans Broder.

Haralds tre Sønner Sigurd, Eystein og Inge kæmpede indbyrdes om Riget; de to ældste bleve overvundne og dræbte af den yngste Inge, som i den djærve og tappre Gregorius Dagsson fandt en Støtte og trofast Ven. Denne duelige Mands Fald overlevede Inge ei længe. Han blev slagen ved Oslo af sin Brodersøn Hakon Sigurdsson, Hærdebred kaldet, som dog ei længe nød godt af sin Seier. Erling Skakke, en anseelig og listig Høvding, der var gift med Sigurd Jorsalfarers Datter Christina, lod sin fem Aar gamle Søn Magnus kaare til Konge. Hakon blev (1162) overvunden og myrdet i Steinavaag i Romsdalen.

Ved at smigre den mægtige Geistlighed og udrydde den gamle Kongeslægt søgte Erling at sikkre sin Søn Norges Throne. Uagtet flere ulykkelige Offere vare faldne for Erlings blodige Statskunst, vovede dog den unge Eystein Eysteinsson Meila en Kamp. Han stillede sig i Spidsen for de haardføre og krigerske Birkebener, men blev slagen af den unge Magnus Erlingsson og den erfarne Orm Kongsbroder paa Ree (i Ramnes Sogn ved Tønsberg), og myrdet af en Bonde, hos hvem han søgte Tilflugt. De adspredte Birkebener fandt imidlertid snart en dueligere Anfører i den kloge og tappre Sverre Sigurdsson. Han var en Broder af Hakon Hærdebred, men blev udgivet for en Søn af en Kam-

mager, og af Biskop Roe paa Færøerne endog viet til Præst. Da han fik sin høie Byrd at vide, drog han over til Norge, hvor han, i Spidsen for de forfulgte og for alt blottede Birkebener, indlod sig i en farlig Kamp med den yndede Magnus og hans listige Fader.

I tvende samfulde Aar maatte Sverre med sin Helteskare drage om fra Bygd til Bygd, stedse forfulgt af en overlegen Fiende. Ofte var han i Trang for Livets første Fornødenheder; med Bark, Bær og Birkesaft maatte han og hans Folk opholde Livet. Stundom tykkedes det, som om mere end menneskelige Kræfter udfordredes for at reddes, og hans Undergang syntes vis; men med forbausende Standhaftighed, Klogskab og Tapperhed overvandt han enhver Hindring. Engang lod han sine Skibe trække over Land fra Rands-Fjorden til Mjøsen, og overraskede sine Fiender paa Saastad paa Hedemarken. Veien heder den Dag i Dag Kjølveien, og paa Saastad viser man endnu en Høi, hvor efter Sagnet Qvinderne stode og græd, medens Birkebenerne sloge deres Mænd og Frænder ihjel. Høien kaldes endnu til Minde "Graatehougen." En anden Gang blev han i Jæmteland omringet af en mangefold overlegen Hær. Han begyndte Slaget henimod Aftenen, og trak sig, da det begyndte at blive mørkt, med sin liden Skare ud af Kampen, saa at Fiendens Folk gik løs paa hinanden indbyrdes, i den Tanke, at det var Birkebenerne. Om Morgenen angreb Sverre de udmattede Fiender, og vandt en let Seier. Kjed af denne idelige Omflakken, angreb Sverre i Aaret 1179 med sine 360 Birkebener den altfor trygge Erling Skakke, og vandt paa Kalvskindet ved Nidaros en afgjørende Seier over sine i Antal langt overlegne Fiender. Den erfarne Erling faldt, og hans Søn maatte ved Flugten søge Frelse.

Den vennesæle Magnus havde imidlertid et stort Partie, der i hele fem Aar gav Sverre nok at bestille. Endelig lykkedes det ham ved Fimreit i Sogne-Fjorden at vinde en afgjørende Seier over det fiendtlige Partie, hvilket blev kaldet Heklunger. 1800 af disse tilligemed den 18aarige Magnus Erlingsson, Orm Kongsbroder og flere anseelige Mænd satte Livet til i denne blodige Kamp (15 Juni 1184). Under Slaget var Sverre bleven skilt fra sine Folk og kom i Livsfare, da et Skib med flygtende Fiender stevnede mod det Sted, hvor han var; men med sjelden Aands-Nærværelse raabte han til dem: "vender tilbage; thi nu tage de Flugten;" og de gjorde saa.

9. Sverre Sigurdsson.

Magnus's Død satte imidlertid ei Sverre i rolig Besiddelse af Norges Throne. Han maatte under sin hele Regjering kæmpe deels med fiendtlige Partier, der stedse fandt Tilhold i Danmark og hos den urolige sønden-fjeldske Almue, og deels med den overmodige papistiske Geistlighed. Denne havde nogen Tid tilforn faaet et mægtigt Overhoved i Erkebiskoppen i Nidaros. Denne Erkebispestol saavelsom Hammers Bispesæde stiftedes 1152. Den første Erkebiskop hedte Jon Birgersson, og hans Efterfølger Eystein, en Mand af høi Byrd og store Evner, havde bragt Geistlighedens Magt til en Høide, som truede med at voxe Kongerne over Hovedet. Det var den samme Eystein, som lod bygge Throndhjems berømte Domkirke. Med hans Eftermand Erik havde Sverre en heftig Strid, der endte med, at Erkebiskoppen maatte forlade Landet.

Den farligste blandt Kongens Modstandere var imidlertid Nicolaus Arneson, Biskop i Oslo, en ærgjerrig, urolig og troløs Mand, der misbrugte sine store Evner til at vedligeholde de ødelæggende Borgerkrige. Han stod i

Forbindelse med den landflygtige Erkebiskop Erik, og var den egentlige Stifter af det farlige Bagle-Partie. Ingensinde kom Sverre i større Forlegenhed, og ingensinde viste hans sjeldne Evner sig i et mere glimrende Lys. Paven satte ham i Band; Baglerne bemægtigede sig den største Deel af Landet; Birkebenerne bleve slagne i flere Træfninger, og i Viken udbrød en farlig Opstand, fordi han havde paalagt en ny Skat. Sverre bygger i en Hast en Flaade, slaaer de overmodige Bagler ved Tautøse i Throndhjems-Fjorden, dæmper Opstanden i Viken og tvinger den anseelige Bagle-Høvding Hreidar Sendemand til at overgive sig paa Borgen ved Tunsberg. Svækket ved denne sidste Krigs Anstrengelser, endte Sverre kort efter, den 9 Marts 1202, sit daadrige Liv i Bergen.

Under denne Konge antages det mærkværdige Skrift Konge-Speilet at være forfattet, ja endog, at han selv har havt Deel deri. Kort før hans Regjering forfattede en Munk i Nidaros, Thiodrek eller Theodoricus, en kort norsk Historie i det latinske Sprog. Til sin egen Historie eller Saga, som den islandske Abbed Carl Jonsøn begyndte, har Kong Sverre meddeelt Bidrag. Omtrent i Sverres Tid synes Lagmands-Værdigheden at være opkommen i Norge.

10. Hakon den Gamle.

Sverres Søn og Thronfølger Hakon den Tredie, og dennes Broderson Guttorm Sigurdsson, døde begge af Gift inden to Aars Forløb. Kampen imellem Birkebenerne og Baglerne udbrød nu med fornyet Raserie. Inge Baardsson, Sverres Søsterson, som Birkebenerne valgte til Konge, blev endog overrasket af Baglerne i Nidaros, hvor han høitideligholdt sin Søsters Bryllup, og havde nær tilsat Livet. Flere af hans troeste Mænd

bleve ved Nattetider slagne. Kongen selv derimod undkom med Nod til Nid-Elven, som han svømmede over. Udmattet og forfrosfen segnede han om paa den anden Bred, hvor den trofaste Reidulf fandt sin halvdøde Konge, som han, uagtet Kulden var stærk og Faren stor, opvarmede med sine egne Klæder og bar paa sin Ryg til et sikkert Tilflugtssted. Derfor vil Reidulfs Navn og mindes, saalænge som Troskab mod sin Konge hædres i Nord. Inge var en brav og vennesæl Mand, der døde ung.

Med den smukke Inga havde Hakon den Tredie havt en Søn ved Navn Hakon, der blev fød paa Folkisberg i Borgesyssel eller, som denne Provinds nu for største Delen kaldes, Smaalehnene, og hemmelig opfostret hos Præsten Thrand. Af Frygt for Baglerne, som den Gang raadede i Viken, blev man enig om at sende den spæde Kongeson nord til hans Frænde Kong Inge. Dette var imidlertid ingen let Sag; Veien var lang, og rundt om i Bygderne vare Baglerne mandstærke. Ikke destomindre lykkedes det de trofaste Birkebener at bringe Barnet uskadt til Nidaros, uagtet de underveis kom i største Fare. En Aften bleve de overfaldne af et saa frygteligt Sneefog, at man hverken kunde finde Vei eller Stie. Tvende raske Skiløbere toge i denne Nod Prindsen, og lode det gaae over Fjeld og Dal. I en øde Lade i Naversdal (i nu værende Qvikne Præstegjeld) fandt de endelig Ly, men havde ikke andet end smeltet Snee at give Barnet. Kong Inge modtog med Velvillie sin spæde Frænde, der blev opfostret ved hans Hof. Han røbede tidlig megen Forstand, og Birkebenerne, som i denne Kongeson haabede at see en anden Sverre, bare ham paa Hænderne, og syntes, at han aldrig blev stor nok. Uagtet han ved Inges Død kun var tretten Aar gammel, blev han dog ved Birkebenernes Troskab og Bestemthed tagen

til Konge paa Øretbing ved Nidaros, endskjøndt Inges Broder Skule Jarl og Erkebiskoppen Guttorm gjorde sig megen Umag for at hindre det.

I samfulde 23 Aar maatte Hakon kæmpe med en mægtig Geistlighed og oprørske Partier, blandt hvilke Baglerne, Ribbungerne og tilsidst Varbelgerne gave ham og hans Birkebener nok at bestille. I Spidsen for de sidste stod Kongens egen Svigerfader, den unsisomme Jarl og tilsidst Hertug Skule, der vel vandt en Seier over Kongens Lehnsherre, den brave Arnbjørn Jonsson, men kort efter af Kongen blev overrasket og slagen ved Oslo. Raadvild og forladt flygtede Skule til Nidaros, hvor han blev dræbt i Helgesæter Kloster den 23 Mai 1240. Ved Skules Død endte de sørgelige Borgerkrige, der over 100 Aar havde raset i det ulykkelige Land.

Den Iver, hvormed Hakon sørgede for sit Riges Opkomst, har erhvervet ham en hæderlig Plads iblandt Norges Konger. Christendommen blev holdet i Agt og Ære, Kirker byggede, Agerdyrkning og Handel ophjulpen, Lovene forbedrede, Jernbyrd afskaffet, og flere Steder befæstede. Landets indre Forfatning var god, og dets Anseelse i Udlandet større end baade før og efter den Tid. Udenrigske Fyrster søgte Hakons Venskab, Paven sendte ham ei alene Cardinalen Wilhelm af Sabina for at krone ham, hvilket skede i Bergen, men tilbød ham endog den tydske Keiser-Krone, som han dog klogeligen afslog. Den scotske Konge Alexander den Tredies Fordringer paa Sudur-Øerne, der ligge ved Scotlands Vestkyst, men som da tilhørte Norge, nødte den alderstegne Konge til at drage derover. Efterat have lidt et Nederlag ved Largs, hvor hans Flaade i en frygtelig Storm nær var

gaaet til Grunde, endte Hakon sit daadrige Liv paa Orkenøerne den 15 December 1263.

Samtidig med Hakon var den berømte islandske Digter og Historieskriver Snorre Sturlesøn, en Mand af udmærkede Evner, der har gjort sig berømt ved at skrive Heimskringla eller de norske Kongers Historie indtil Magnus Erlingsøn. Snorre blev i en Alder af 63 Aar myrdet af sine egne Frænder paa sin Gaard Reikholt paa Island 1241. Hans Broderson Sturle Thordarson har skrevet Hakons Saga, saavelsom Magnus Lagabæters Saga, hvilken sidste dog er tabt.

11. Norges Aftagende; den sorte Død.

Uagtet Norge aldrig havde havt en saa varig indvortes Fred, som under Hakons Efterfølgere: Magnus Lagabæter, Erik Præstehader, Hakon V, Magnus VII, der tillige var Konge i Sverige, Hakon VI og Olaf V, tabte Landet dog efterhaanden sin Kraft og Anseelse.

Kongerne vare i Almindelighed brave Mænd, der ved Love og Forordninger søgte at fremme Landets Cultur og Bedste; men de fleste synes at have manglet tilborlig Kraft og politisk Indsigt. Geistligheden tiltog sig, uagtet den i Erik fandt en dygtig Modstander, som derfor fik Tilnavnet Præstehader, en for Konge og Land lige skadelig Magt. Magnus Lagabæter, saa kaldet for sine Fortjenester af den norske Lovgivning, faldendte vel Islands Underkastelse, som allerede var begyndt under hans Fader, men folgte til Scotland Sudurøerne, hvilket Nogle betragte som en af Aarsagerne til den norske Flaades Forfald. Denne, som under Hakon den Gamle bestod af omtrent 300 Skibe blev nu saa ubetydelig, at de norske Konger stundom endog lode sig foreskrive Love af de snue

og overmodige tydske Kjøbmænd, der under Navn af Hanseater bidroge saa meget til Norges Svækkelse.

Det, som imidlertid fuldendte Norges Afmagt, var den frygtelige Landfarsot, der under Benævnelserne "Pesta," "Store Mannadauen" og "den sorte Død" endnu lever i Folkets Minde. Den kom fra Asien og udbredte sig med frygtelig Kraft og Hurtighed over en stor Deel af Jorden. Den yttrede sig her til Lands med smaa Buler og sorte Flekker, som medførte brat Død. Paa et indrevet Skib, hvis Mandskab var uddødt, blev den 1349 bragt til Bergen, hvorfra den udbredte sig overalt i Landet, ødelagde Folk og Fæ, tilintetgjorde al Virksomhed, og svækkede Norge uerstatteligen.

Under Hakon V, der, saavelsom hans Broder Erik Præstehader, førte Krig med Danmark, nedsatte Nordmænd sig først i Finmarken, hvilket Land, der da strakte sig ind i det nuværende svenske og russiske Lapland, til den Tid alene beboedes af Finner eller Lapper, et omvankende Folk, der er af et fra de Norske aldeles forskjelligt Folkefærd, og fra de ældste Tider har været skatskyldigt til Norges Konger.

12. Unions-Kongerne.

Kong Hakon VI havde med den danske Prindsesse Margretha en Søn, ovenmeldte Olaf V, der ved Morfaderen, den forslagne Waldemar Atterdags, Død blev Konge i Danmark, og fire Aar senere arvede Norges Krone efter sin Fader 1380. Olaf døde ung, og med ham uddøde i Aaret 1387 den gamle norske Kongestamme, hvilken paa Mandssiden egentlig allerede var uddød med hans Farfaders Morfader Kong Hakon V, efter hvem Dattersønnen, den svenske Prinds af Folkunge-Slægten, Magnus Eriksson — ovennævnte Magnus VII — af de Norske

blev tagen til Konge. Efter den norske Arvefølge-Lov skulde Kronen tilfalde Olafs Frænde Hakon Jonsson, Kong Hakon Vtes Dattersons Søn; men den snedige Margretha, der havde et stort Partie blandt den mægtige Geistlighed, besteg ei alene den norske og danske Throne, men assatte endog med Vaabenmagt den svenske Konge Albrecht af Meklenburg, som til Forfang for hendes afdøde Mand havde besteget den svenske Throne og idelig havde forhaanet hende selv.

For at bringe en nøiere Forening i Stand imellem de tre nordiske Riger, sammenkaldte hun en mærkelig Rigsforsamling i Calmar, hvor den berømte calmarske Union (Forening) blev stiftet 1397. Ifølge den skulde alle tre Riger regjeres af en fælles valgt Konge, men hvert Rige styres efter egen Lov og Ret, have sit eget Rigsraad, og overalt beholde sin Selvstændighed. Dronning Margretha døde 1412.

Kongernes Udueligheb, Geistlighedens og Adelens overdrevne Magt, National-Had og flere Aarsager bevirkede imidlertid, at denne Forening hverken blev varig eller heldbringende. Den usle Erik af Pommern, Margerethas Søsterdatters Søn (1412—1442) hans Søsterson Christopher af Bayern (1442—1448), den svenske Konge Carl Knutsson, der ganske kort tillige var Norges Konge, Christian den Første af Oldenburg (1450—1481), og dennes Søn Hans eller Johan (1483—1513) synes aldeles at have manglet den Klogskab og Kraft, der udfordredes til med Hæder og Held at beklæde en saa vanskelig Post. De Svenske grebe flere Gange til Vaaben, og fandt i Helte, som Engelbrecht Engelbrechtsson og Sturerne, duelige Rigsforstandere. I Norge brød ogsaa Misfornøielsen flere Gange ud. Strid om Valget af en Erkebiskop i Nidaros,

Pantfættelsen til Scotland af Orkenø-Derne og Hjaltlands-Derne, hvilken skede for Christian den Førstes Datters Medgift uden det norske Rigsraads Vidende og Villie, samt flere Indgreb i Landets Rettigheder i Forening med Hanseaternes ustraffede Overmod gjorde Nordmændene ei uden Grund misfornøiede med den ædsle og svage Christian I. Endnu farligere bleve de norske Uroligheder under Kong Hans. Befalingsmanden paa Agershuus Knut Alfsøn, en Mand, der ved Fødsel og mægtig Familie baade i Norge og Sverige stod i stor Anseelse, indlod sig i Forbindelse med de Svenske, der havde gjort Opstand under Steen Sture den ældre. Knuts Drab paa Anstiftelse af Kongens Gesandter gjorde kun Ondt værre. Herluf Hyttefad stillede sig nu i Spidsen for en Opstand, der blev saa alvorlig, at Kongen ei vidste andet Raad, end at sende sin eneste Søn, den 21aarige Christian, med en Hær til Norge. Med Strenghed kuede han Opstanden; Herluf Hyttefad blev slagen, fangen, lagt paa Pinebænken, og siden henrettet, og nogle Deeltagere maatte ogsaa bøde med Livet.

Christian den Anden, der endnu i Faderens Levetid i ti Aar som Statholder bestyrede Norge, manglede ikke Evner til at blive en duelig Regent; men en forsømt Opdragelse, et haardt Gemyt og heftige Lidenskaber gjorde ham til en Tyran. Det stockholmske Blodbad, hvorved en stor Mængde Svenske, især Adelige, ei alene uden Lov og Dom, men endog mod tilsagt Tryghed bleve henrettede (den 8de Novbr. 1520), skilte ham ved den svenske Krone. Hans Egenmægtighed i Forening med den store Indflydelse, som Sigbrit, hans Frille Dyvekes Moder, en klog, men overmodig Qvinde, nød, foraarsagede, at den jydske Adel først i Aaret 1523 opsagde ham Huldskab og Troskab. Hans utidige Flugt

til Nederlandene for at søge Hjælp hos sin Svoger Keiser Karl den Femte, uagtet han i Bonde- og Borgerstanden saavelsom i det øvrige Danmark havde trofaste Venner, og hele Norge blev ham tro, gjorde det let for hans uduelige Farbroder Frederik den Første, samme Aar at blive først Danmarks og siden Norges Konge. Christians Forsøg paa at gjenerobre Norge i Aaret 1531 og 1532 mislykkedes, uagtet han der fandt talrige Tilhængere. Den ulykkelige Fyrste blev endog, til Trods for det ham givne Leide, fængslet, og maatte i samfulde 27 Aar bøde for egen Brøde og Frænders troløse Haardhed.

13. Reformationens Indførelse og Regjeringsformens Forandring ved Kong Christian III.

Igjennem Aarhundreder var Christi guddommelige Lære bleven saa forvanskет ved menneskelige Tilsætninger og grov Overtroe, at man i de Tiders Christendom skulde have Vanskelighed ved at gjenkjende dens himmelske Oprindelse. Troe, Haab og Kjærlighed blev i de Dage ei betragtet som et nødvendigt Særkjende paa en ægte Christen. Man glemte Gud og Frelseren over dennes foregivne, ufeilbare og uindskrænkede Statholder Paven, og en utallig Skare af Helgener. Hiin tiltog sig Ret til at løse Menneskerne fra deres Forpligtelser, tilgive dem deres Synder, straffe dem med Bandsættelse, og true med evig Fordømmelse. Disse bleve anseete for at besidde en saadan Overflod af Hellighed, at de kunde overlade en Deel til de Syndere, der udbade sig deres Forbøn ved Guddommens Throne. St. Olaf, St Halvard og den hellige Sunniva vare de fornemste af de Helgener, som vore Forfædre tilbade. Geistligheden blev ogsaa betragtet

som Mæglere mellem Gud og Mennesker, og Alt, som med den stod i Forbindelse, for helligt. At faste hver Fredag, daglig høre en Ottesang og opramse en latinsk Bøn, med Selvpiinsler at tæmme Kjødets Lyster, at gjøre Valfarter til hellig anseete Steder, at skjænke Noget til gudelig Brug, at gaae i Kloster, at ligge begraven i indviet Jord, og lade læse en Sjelemesse, blev ansees for de sikkreste Midler til at naae Paradiis. At læse i den hellige Skrift var Lægmanden endog forbudet, og denne Sandhedens rene Kilde var endogsaa for den norske Geistlighed en næsten ubekjendt Bog. Overtroe og Ryggesløshed rugede over Jorden. Vel fremstode der stundom Mænd, som dristigen talede mod Samtidens Vanart og Overtroe; men de Fleste maatte, som Johan Hus i Bøhmen, bøde med Livet, indtil at Sandhedens djærve Kæmpe Martin Luther fremstod. Denne mærkværdige Mand var født af fattige Forældre i Eisleben (i det nordlige Tydskland) den 10de Novbr. 1483. Som Lærer ved Universitetet i Wittenberg søgte han at befrie Christendommen for dens mange menneskelige Tilsætninger og føre den tilbage til dens oprindelige Reenhed. Med Kraft og Held virkede han lige indtil sin Død den 18de Februar 1546. Hans Forbedringer (Reformation) fandt mange Tilhængere, der bleve kaldte Lutheranere eller Protestanter, for at adskille dem fra Catholikerne, der vedbleve at erkjende Paven for Kirkens Overhoved.

Kong Frederik den Førstes Søn og Efterfølger Christian den Tredie yndede, ligesom hans Fader, den lutherske Kirkeforbedring, som han derfor søgte at faae indført. Den samme danske Herredag, der 1536, tvertimod Vilkaarene i den calmarske Forening, vedtog den berygtede Bestemmelse, at Norge i Fremtiden ei skulde være et Rige for sig selv, men et Lemmed af Danmarks

racteer saa beslægtede Folkeslag. Ødelagte Gaarde, brændende Byer og Uskyldiges Drab betegnede paa begge Sider de kæmpende Partiers Fremgang. Norge leed især meget ved de svenske Streifpartier, der havde stor Fremgang. Throndhjem blev erobret, Hammer og Sarpsborg, saavelsom Oslo bleve opbrændte, og de stærke Slotte Bahuus og Agershuus langvarigen beleirede. Under Erik Munks Anførsel gjenerobredes Throndhjems-Lehn, og Jens Holgersøn Ulfstand paa Bahuus, Christjern Munk paa Agershuus, og den virksomme Mogens Svale gave Fienden nok at bestille. Kjede af denne hensigtsløse Kamp sluttede man i Aaret 1570 endelig Fred i Stettin, hvorved Frederik II beholdt Tilladelse til at føre tre Kroner i sit Vaaben, fik det af de Svenske under Krigen erobrede Jæmteland og Herjedalen tilbage, og derhos 150,000 Rdlr.

Norges Forfatning var under Frederiks 29aarige Regjering høist maadelig. Det havde under Christian III tabt sit Rigsraad, og behandledes aldeles som en Provinds af Danmark. De norske Lehn overdroges til danske Adelsmænd, og den norske Adel sank fra nu af mere og mere, saa at den endelig tabte sig blandt Bondestanden. For Rigets Forsvar var aldeles ikke sørget ved den 7aarige Krigs Udbrud. Intet Under derfor, at de Svenske huserede saa slemt i Landet. Idet afbrændte Sarpsborgs Sted blev Frederiksstad anlagt; men Hammer opstod aldrig af sin Aske. I denne Konges Tid er uden Tvivl Brugen af det fordærvelige Brændevin først indført.

15. Christian IV.

Da Christian den Fjerde, der var født 1577, ved sin Fader Frederik den Andens Død 1588 var mindre-

aarig, blev Regjeringen overdraget til fire danske Rigsraader, der i otte Aar styrede Rigerne. Da han var nitten Aar gammel, tiltraadte han selv Regjeringen, dannet ved en omhyggelig Opdragelse, og udrustet med saadanne Sjels og Legems Gaver, der indgyde Agtelse og Kjærlighed.

De foregaaende Konger ligefra Foreningen med Danmark havde kun lidet bekymret sig om Norges Vel. Christian derimod lod sjelden et Aar gaae hen, uden idet mindste een Gang at see til Norge, som han tog sig af med sand Fader-Kjærlighed. De norske Lehn og betydelige Embeder, som hidindtil havde været i den danske Adels Hænder, bleve nu ogsaa overdragne til Indfødte, og en i Norge født dansk Adelsmand Hans Pedersson (Basse eller Litle) blev udnævnt til Cantsler, i hvis Værge Privilegier og Friheds-Breve skulde være.

De gamle skrevne Love, der ved Tiden næsten vare blevne ubrugelige, bleve af erfarne Mænd gjennemgaaede, forbedrede og 1604 ved Trykken offentliggjorte under Navn af den norske Lovbog, hvilken i det Væsentlige er overeensstemmende med Magnus Lagabæters. En norsk Kirke-Ordinants blev udstedt 1607, da man forhen havde maattet behjælpe sig med den danske, som ikke ret passede. Skole-Væsenet blev forbedret, og den protestantiske Læres Reenhed overholdet, idet flere Jesuiter *) deels bleve landsforviste, deels snege sig ud af Landet.

Handelen og de øvrige Næringsveie søgte han at ophjælpe. Det norske Bergvæsen kom i Flor. En Bondedreng i Sandsvær, som gjætede sin Faders Qvæg, fandt

---

*) Jesuiterne, Pavemagtens ivrigste Forsvarere, udgjorde et geistligt Selskab, der blev stiftet 1539 af Spanieren Ignatius Lojola.

ved en Hændelse Sølverts, der lovede saa rigt Udbytte, at Kongen der i Aaret 1624 anlagde Bergstaden Kongsberg, og fik det berømte Sølvverk i Drift. Sexten Aar sildigere fandt, ligeledes ved en Hændelse, Bonden Hans Olsson Aasen de rige Kobber-Ertser, der grundede Norges vigtigste Kobberverk, det paa Røraas. Forsvars-Væsenet blev forbedret, idet Skyde-Geværer bleve uddeelte til Almuen, der blev oplært i at bruge samme, og tvende nye Stæder, Christiania (1624) og Christiansand (1641), bleve anlagte, den første istedet for det kort forhen ved Vaadeild ødelagte Opslo.

Christian førte 3 Krige. Den første, som blev ført mod den svenske Konge Carl IX, der lod sig kalde Lappernes Konge og krævede Skat i den norske Lapmark, kalder man almindelig Kalmar-Krigen. Den endtes efter et Par Aars Forløb ved en Fred til Knærød 1613, hvor Carls Søn, den store Gustaf Adolf, opgav sin Formands Fordringer, og betalte en Million Daler i Krigs-Omkostninger. Denne Krig blev i Norge kaldet Skotte-Krigen. Den svenske Konge havde nemlig ladet hverve endeel scotske Krigsfolk, som under Krigen landede i Norge. Da Hæren stod i Sverige, ventede de kun liden Modstand paa deres Gjennemmarsch. Den ene Anfører, Oberste Munchhaven slap ei alene uden Modstand igjennem Stordalen, hvor Bønderne og deres feige Anfører Steen Bilde, der havde Throndhjems Lehn i Befaling, ei dristede sig til at gjøre Modstand, men erobrede endog Herjedalen og Jæmteland. Værre gik det den anden Høvding Oberste Georg Sinclair, der landede med 900 Mand ved Veblungsnæsset i Romsdalen, hvor den raske Peder Klungenæs, ifølge Sagnet, med Plan viste disse ubudne Gjæster en saare besværlig Vei, for at de kjække Gudbrandsdøler kunde faae Tid til at

samle sig. Fogden Lars Gram, der boede paa Gaarden Steig i Gudbrandsdalen, opbød strax Almuen. Ved det trange Bjergpas Kringelen besluttede Bønderne fra Lesje, Vaage, Froen og Ringebo Præstegjelde, under Anførsel af Lensmændene Hans Hage og Berdon Seielstad, at oppebie Fienden. Sinclair sank for Berdons sikkre Rifle, og hans Scotter bleve deels styrtede i den forbi rindende Lougen Elv, deels nedhugne i den trange Fælde. Fortroppen, som man uhindret havde ladet passere, blev indhentet ved Solheim, og der nedsablet af de forbittrede Bønder, som ingen Skaansel kjendte. Ved Qvams Kirke vises Sinclairs Grav, og paa Stedet, hvor han faldt, kneiser endnu en Støtte. Gudbrandsdalens Bønder have bevaret mangt et Sagn om denne Krig, som Digteren Edvard Storm har foreviget i sin bekjendte Sang: "Hr. Zinklar drog over salten Hav."

Den anden Krig, som Christian førte i Tydskland mod Keiser Ferdinand den Anden og de Catholske, som Forsvarer for sine betrængte Troesforvandte Lutheranerne, men uden Held, vedkommer ei Norge, undtagen forsaavidt at den først gav Anledning til den staaende Hærs Oprettelse her i Riget.

Den tredie Krig maatte Christian føre paa sine gamle Dage med de Svenske, som pludseligen brøde ind i Holsteen og Danmark. Uagtet Kongen selv kæmpede som Helt, især i et blodigt Søslag ved Femern, hvor han blev saaret; og uagtet hans Svigerson, Statholder Hannibal Seheſtad, ei uden Held førte Krigen paa den norske Grændse, blev Christian dog nødt til at slutte en ufordeelagtig Fred til Brømsebro 1645, hvor han iblandt andet maatte afstaae de gamle norske Provindser Jæmtland og Herjedalen. I denne Krig var det

at Sognepræsten i Ullensager Kjeld Stub gjorde sig bekjendt.

Aaret efter reiste Oldingen for sidste Gang til Norge, for hvilket han i den sidste Krig havde sørget med sin sædvanlige Omhu. Han blev modtaget med den hjertelige Glæde, som han fortjente, og opholdt sig der i syv Uger. Ikke længe efter endte denne brave og virksomme Fyrste sit daadrige Liv paa Rosenborg Slot i Kjøbenhavn den 28de Februar 1648.

Under denne Konge levede den videnskabelige Præst Peder Clausson i Undal (i det nuværende Christiansands Stift), der har oversat Snorre Sturlessøns og hans Fortsætteres norske Kongers Sagaer, og forfattet en Beskrivelse over Norge. Ligeledes levede Arild Huitfeld, der vel var en dansk Adelsmand og dansk Rigs-Cantsler, men dog har ved sin Danmarks Riges Krønike, der gaaer til 1559, ogsaa gjort sig fortjent af sit Fødeland Norge, ved deri fra det fjortende Aarhundrede at optage mangfoldige Efterretninger henhørende til Norges Historie, hvilken fra Magnus Lagabæters Tid ikke var bearbeidet af samtidige Historieskrivere. Huitfeld døde 1609, og Peder Clausson 1623. Paa samme Tid udmærkede en norsk Mand Cort Axelsson eller Conradus Aslacus (død 1624) sig som Theolog ved Kjøbenhavns Universitet. I Christian den Fjerdes Tid begyndte man først at bruge Tobak i Norge.

16. Frederik III. Souverainitetens Indførelse.

Uagtet den dansk-norske Stat var meget svækket ved den sidste ulykkelige Krig, nødte det myndige danske Rigsraad dog den svage Konge til i Aaret 1657 at erklære Sverige Krig. Over dette Land regjerede da den

krigerske Carl X Gustaf, som snart tvang den uforberedte Stat til at afstaae ved den roskildske Fred 1658 vigtige Landskaber, iblandt hvilke Throndhjems og Bahus-Lehne. Kort efter fornyede den ærgjerrige Carl Krigen, men en mislykket Storm paa Kjøbenhavn, i Forening med den svenske Konges kort paafølgende Død, fremskyndte Freden til Kjøbenhavn 1660. Sverige afstod igjen Throndhjem, som Throndelagens Bønder i Forening med den duelige Anfører Georg Reichwein havde gjenerobret under den sidste Krig, der efter en af Anførerne, den danske Adelsmand Iver Krabbe, tildeels er bleven kaldet Krabbe-Krigen.

Da Staten ved Krigens Ende var i den sørgeligste Forfatning, sammenkaldte Kongen en dansk Rigsdag i Kjøbenhavn, der er bleven mærkværdig, da Geistligheden og Borgerstanden, misfornøiede med Adelens Forhold, overgave sidst i Aaret 1660 til Kongen, som paa den Tid udnævnedes ved Valg af den danske Adel, Kronen arvelig, ja endog Ret til at bestemme Regjeringsformen, som paa denne Maade blev ganske uindskrænket eller, som man og saa har kaldet det med et fransk Ord, souverain. Paa Grund af Forbindelsens Beskaffenhed imellem Norge og Danmark siden 1537 blev Norge, uden nogen Medvirkning eller Deeltagelse fra dets Side i de danske Stænders Beslutninger, ogsaa Kongens uindskrænkede Arve-Rige.

Det norske Postvæsens Indretning, den hidtilværende Matrikul, og adskillige andre Indretninger, ere fra denne Regjering. Paa denne Tid omtales Caffe som noget ganske Nyt og Uhørt i disse Nordens Lande. Under denne Konge udgav Bergenseren Arent Berntsen et statistisk Verk under Navn af Danmarks og Norges frugtbare

Herlighed. Kong Frederik den Tredie døde 1670 den 19de Februarii.

17. Christian V.

For at gjenerobre de under Frederik III tabte Landskaber begyndte hans Søn Christian den Femte en Krig med Sverige, der førtes i fire Aar uden afgjørende Følger. Denne Krig blev i Norge kaldet Gyldenløves Feide, fordi Kongens Halvbroder, den kjække og indtagende Ulrich Frederik Gyldenløve, som Statholder her i Riget, anførte de norske Tropper. Erobringen af Fæstningen Carlsteen ved Marstrand hører til hans berømteste Vaabendaad. Endnu betydeligere var Seieren ved Uddevalla, som General-Major Hans Løvenhjelm vandt over den langt talrigere svenske Hær under Cantsleren Greve Magnus Gabriel de la Gardie. Freden blev sluttet i Lund i Skaane 1679.

Under denne Konge blev den i Danmark oprettede Høieste Ret i Kjøbenhavn ogsaa Norges øverste Domstol, og saaledes blev den under hans Fader 1666 stiftede Over-Hofret, hvis Bestemmelse havde været at træde i de forrige norske Herredages Sted og være sidste Instants i Norge, en underordnet Domstol. Endvidere stiftedes Danebrogs-Ordenen, fornyedes Elefant Ordenen, og indrettedes en ny og høiere Adel, som bestod af Grever og Friherrer eller Baroner. I Norge blev der imidlertid kun oprettet tvende Grevskaber, hvoraf fornævnte U. F. Gyldenløve erholdt det ene, og den berømte men ulykkelige Statsmand, Cantsler Peter Griffenfeld det andet, og et Baronie. Vor endnu gjældende Lovbog blev udfærdiget 1687. Landeveiene bleve opmaalte. Mange nye Fæstnings-Verker bleve anlagte, deels ogsaa de gamle

udvidede og forbedrede. Christian den Femte døde 1699 den 25de Aug.

Samtidig var den berømte norske Søhelt Cort Syvertsen Adeler. Han er født 1622 i Brevig, hvor hans Fader var Forvalter ved et i Nærheden værende Saltværk. I sin Ungdom begav han sig til Holland, hvor han lærte Søvæsenet tilgavns under den hollandske Admiral Martin Tromp. Siden gik han i den italienske Republik Venedigs Tjeneste, hvor han i Krigen mod Tyrkerne udmærkede sig ved sin Raskhed, Dueligheed og uforfærdede Mod. Saaledes entrede han engang et tyrkisk Admiral-Skib, og fældte med egen Haand den fiendtlige Anfører. Endelig blev han af Frederik den Tredie hjemkaldet og udnævnt til General-Admiral. Just som han under Christian den Femte skulde overtage Anførselen over Flaaden, som han havde bragt i god Stand, døde denne duelige Mand i sit 53de Aar den 6te Novbr. 1675. Hans Post fik Søhelten Nils Juel, en dansk Adelsmand, der var født i Christiania, og har gjort sig berømt ved sin Seier i Kjøge-Bugt 1677.

18. Frederik IV.

Ved Christian den Femtes Død besteg hans 28aarige Søn Frederik den Fjerde Thronen. Uagtet han var en brav og sparsommelig Fyrste, havde han dog arvet sine Forfædres uforstandige Krigslyst og Had til Sverige, men var, som De, lidet skikket til Hærfører. I Forening med sin Fetter Kong August den Stærke i Polen og Czaren i Rusland Peter den Første søgte han at ydmyge det anseete og frygtede Sverige, som da regjeredes af hans anden Fætter, den unge Carl den Tolvte. Frederik begyndte i Aaret 1700 den saa kaldte store nordiske Krig ved at angribe Hertugen af Holsteen-Gottorp, men Carl

ilede denne sin Svoger til Hjælp ved et Angreb paa den danske Øe Sjæland, og Frederik blev nødt til at slutte en hurtig Fred til Traventhal i Holsteen.

Imedens den krigerske Carl derefter ilede fra Seier til Seier, afsatte August, og bragte selv den mægtige Peter til at ønske Fred, nøde Frederiks Lande en lykkelig Roe; men da den svenske Hær i Rusland led et uopretteligt Nederlag ved Pultava 1709, og Carl selv flygtede til Tyrkerne, forenede Frederik sig igjen med sine forrige Bundsforvante. Den fornyede Krig blev ført med Uheld af de Danske, der tvende Gange bleve slagne af den tappre svenske Feltmarskalk Magnus Stenbock, som dog til sidst maatte overgive sig med sin Hær i Tønningen. Carls Tilbagekomst fra Tyrkiet førte Krigen over paa norsk Grund.

I Martii Maaned 1716 rykkede Carl selv ind i Norge, der var blottet for Soldater, Levnetsmidler og endog Vaaben. Ved Gaarden Riser i Høland stødte den svenske Fortrop paa 200 norske Dragoner under Anførsel af den forvovne Oberste Ulrich Christian Kruse, der, uden at bekymre sig om Fiendens overlegne Antal, faldt an, men blev efter de største Tapperheds Prøver tagen til Fange. Carl besatte derpaa Christiania og leirede sig for Agershuus, imedens smaa Corpser bleve sendte rundt om i Landet. En Aften kom saaledes den svenske Oberst Axel Løven med 800 Dragoner til Nordrehougs Præstegaard paa Ringerige. Sognepræsten, den lærde Jonas Ramus, laa syg, men hans gjæve Hustru Anna Colbjørnsdatter modtog de uventede Gjæster paa det bedste for at undgaae Plyndring; Anna, der var ligesaa klog som hun var kjæk og patriotisk, gav ei alene 400 norske Dragoner, der vare uvidende om Fiendens Ankomst, hemmelig Efterretning, men lettede siden sine Landsmænds Overfald ved at give Fienden falske Efterretninger, og tænde

Blus paa Præstegaarden under det Paaskud at opvarme de forfrosne svenske Soldater. Paa Capitain Sehesteds Raad, og med den modige Vagtmester Bondemanden Thore Hovland i Spidsen, brøde de Norske op ved Midnat, overraskede, sloge eller adsplittede Fienden. Den følgende Dag, da Anna med en Kone af Sognet gik ud for at besee Valpladsen, blev hun pludselig omringet af en Skare Fiender, som igjen havde samlet sig. Anføreren holdt hende Pistolen for Brystet, og bød hende i en barsk Tone at bekjende, hvor og hvor stærke de Norske vare. Den anden Kone faldt af Skræk i Afmagt; Anna derimod svarede uforsagt: "tjener Du Din Konge for at skyde Kjærlinger ihjel? de sætte sig nu i Orden bag ved Kirken for at følge Eder paa Veie; hvor mange de ere, veed jeg ikke, jeg har ei talt dem, men det veed jeg, at de ere saa tykke som Sand." Med denne Besked gav Fienden sig paa Flugten.

Da Carl af Mangel paa Skyds ei kunde erobre Agershuus, søgte han at overraske Frederiksteen; men da dette ved Besætningens Aarvaagenhed og Mod mislykkedes, angreb han Frederikshald, der ligger tæt under Fæstningen. Allerede i Krigen mod Carl X Gustaf havde denne Kjøbstad, som da var en Ladeplads, hedte Halden, og var ubefæstet, udmærket sig ved sit modige Forsvar, der blev ledet af den patriotiske og kjække Peder Normand, en rig Kjøbmand paa Stedet. Frederikshalds Indvaanere vanslægtede ei heller denne Gang fra deres brave Fædre. Paa Opfordring af Hans og Peder Colbjørnsen, den omtalte Annas Brødre, tændte Frederikshalds egne Borgere deres Bye i Brand, for at Carl her ei skulde finde et Værn til at beskyde Fæstningen. Den svenske Transport-Flaades kort paafølgende Ødelæggelse i Dynekilen af

den norske Søhelt Peder Tordenskjold nødte Carl til at forlade Norge.

Carl var imidlertid ei vant til at opgive en engang fattet Plan. I September 1718 lod han General Carl Armfelt med 8 til 10 000 Mand rykke ind i det Nordenfjeldske, hvor Throndhjem blev angrebet, imedens han selv med en vel udrustet Hær rykkede mod Frederiksteen. Fortet Gyldenløve blev taget af Carl selv med Storm, og de svenske Løbegrave vare kun 250 Skridt fra Fæstningen, da denne Helt blev skudt i Løbegravene den 11 Decbr. 1718. Kort efter forlod den svenske Hær Norge; men en stor Deel af den Nordenfjelds indrykkede frøs ihjel paa Tydals-Fjeldene i Januar 1719. Denne langvarige Krig endtes ved en Fred, som Carls Søster Dronning Ulrica Eleonora sluttede paa Frederiksborg Slot i Sjæland 1720.

Kong Frederik den Fjerde holdt god Orden i Hensseende til Finantserne, og hvad de havde lidt ved Krigen og andre Uheld, vidste han at rette paa, dog ikke altid ved de tjenligste Midler f. Ex. ved at afhænde de norske Kirker. Iblandt Finlapperne søgte han at fremme christelig Kundskab. Han døde efter 31 Aars Regjering 1730 den 12 October.

Under denne Konge gjorde Islænderen Thormod Torfesen, der boede paa Karmøen i Ryfylke, sig høit fortjent ved den ældre norske Historie's Bearbeidelse. Han døde 1719. Iblandt de udmærkede Nordmænd, der levede under denne Konge, fortjene iøvrigt at erindres:

1) Hans Egede. Han var Præst i Vaagen i Nordlandene, men nedlagde sit Embede for at forkynde Evangeliet i det fjerne Grønland. Dette Land, som af Leif Eriksøn blev christnet paa Olaf Tryggvesøns Opfordring, var siden den sorte Død ei besøgt. Med mønsterværdig Udholdenhed overvandt Egede alle de Vanskeligheder, som

mødte ham, inden han fik et Skib udrustet, der fra Bergen førte ham med Hustru Gertrud Rasch og Børn derover. Det Land, hvortil han kom, var imidlertid ei den østlige Kyst, hvor man troede Nordmændene havde nedsat sig, men Vestkysten, der beboedes af de fattige og uvidende Grønlændere. I samfulde femten Aar kæmpede denne ædle, virksomme og gudfrygtige Mand med utallige Vanskeligheder. Da han blev gammel og svag, reiste han til Danmark, hvor han 1758 døde 70 Aar gammel, men havde i sin Søn Povel Egede en værdig Eftermand.

2) Peder Tordenskjold. Denne berømte Sohelt er født i Trondhjem 1691, hvor hans Fader var Raadmand. Han hedte egentlig Peder Wessel, og blev af sin Fader bestemt til at studere; men da han røbede en afgjort Ulyst derfor, satte Faderen ham i Lære hos en Skrædder. Da Naalen imidlertid ei behagede den viltre Dreng, løb han af Lære og gik til Søen, hvor han snart udmærkede sig saaledes ved sin Uforsagthed, Aands Nærværelse og saa at sige dumdristige Mod, at han i elleve Aar steg fra Cadet til Vice-Admiral, blev adlet under Navnet Tordenskjold, og var en Skræk for de svenske Kyster. Ved den svenske Transport-Flaades Tilintetgjørelse i Dynekilen, ved Erobringen af Marstrand og ved mange andre Leiligheder aflagde han glimrende Prøver paa sit Mod og sin Klogskab. Ved en Landgang paa den svenske Kyst blev han engang omringet af nogle fiendtlige Dragoner; en af dem rakte allerede Haanden ud for at modtage hans Kaarde; "denne Gang ikke," raabte Tordenskjold, huggede ham over Haanden, sprang i Søen og svømmede ud til sit Skib. En anden Gang, da han paa en liden Hukkert vilde begive sig til Danmark, stødte han uformodet paa et fiendtligt Krigsskib, hvis Anfører bød ham strax at overgive sig. Uagtet hans Modstander

havde atten og han selv kun to smaa Kanoner, indlod han sig dog i Kamp, og tvang den mange Gange overlegne Fiende til at flye, efterat den fiendtlige Capitain var segnet for hans aldrig feilende Rifle. Under Slaget begyndte man at mangle Skraa; men Tordenskjold var ei raadvild. Hans sønderhugne Tin-Tallerkener maatte erstatte Mangelen af Skraa. Efterat Freden var sluttet gjorde han en udenlandsk Reise, men endte allerede i Hannover sit daadrige Liv, da han blev dræbt i Tvekamp af en Oberste Stahl 1720. Tordenskjold var ei alene en tapper Helt, men og en menneskekjærlig, brav og ærlig Mand. Han forbandt med ualmindelig Styrke stor Behændighed. Med en Pistol-Kugle kunde han paa temmelig Afstand træffe Esset paa et Kort og snyde et brændende Lys uden at slukke det.

19. Christian VI. Frederik V. Christian VII.

Under Frederik den Fjerdes Efterfølgere Christian den Sjette (død 1746 den 6te Aug.), den eiegode Frederik den Femte (død 1766 den 14de Januar) og Christian den Syvende (død 1808 den 13de Marts) nød den dansk-norske Stat fra 1720 til 1807 en saa godt som uafbrudt Fred, der virkede heldbringende paa Landets Handel og Søfart, som blev udvidet til Middelhavet og Vestindien, og til hvis Befordring 1736 oprettedes en for Norge og Danmark fælles Currant-Bank i Kjøbenhavn. Især blomstrede Handelen under Christian den Syvendes lange Regjering. Fabrik- og Manufactur-Væsenet, samt Agerdyrkningen, blev vel for det meste forsømt, men Cultur, Videnskabelighed og mere National-Aand begyndte at yttre sig under den vel uindskrænkede men dog milde Regjering, der efter den ulyk-

kelige Johan Frederik Struensee's Raad i Aaret 1770 tilstod den saakaldte Trykke- eller Presse-Frihed (d. e. Ophævelsen af den forhen anordnede Censur af Skrifter inden de bleve trykte), hvilken velgjørende Frihed siden, dog paa forskjellig Maade, har vedvaret. I Aaret 1751 bleve Grændserne imellem Norge og Sverige berigtigede ved en Tractat, hvorved Grændse-Stridigheder for Eftertiden lykkeligen ere forebyggede. Adskillige Bestemmelser gjordes til Rettens bedre og hurtigere Pleie, hvoriblandt var: maanedlige Sagethinges Indførelse paa Landet, Over-Hofrettens, Lagthingenes og Raadstue-Retternes Ophævelse, samt Stifts-Overretternes Indretning. Ligeledes blev Odelsløsnings-Retten sat paa en bedre Fod.

Da der iøvrigt kun er lidet mærkværdigt at berette saavel om Kongerne selv som om deres Fortjenester af Norge, naar undtages, at Ungdommens Confirmation 1736 blev indført, at man under Christian den Sjette begyndte at tage sig af det hidtil aldeles forsømte Almue-Skolevæsen, og at man især siden 1784 søgte at befordre Næringsveienes Frihed, ville vi heller nærmere betragte nogle Landsmænd, der have gjort Fødelandet Ære.

1. Ludvig Holberg. Denne Mand, som man kan kalde baade den norske og danske Literatur Fader, er født i Bergen 1684. Da han i sin Barndom mistede sine Forældre, og ved en Ildebrand sin Formue, blev han allerede i en Alder af 10 Aar indskreven til Corporal. Paa Reisen til sit Regiment stødte han paa en Slægtning, Præsten Otto Munthe paa Froen i Gudbrandsdalen, der tog sig af ham og lod ham undervise med sine egne Børn, da han mærkede hans sjeldne Anlæg. Han tog sine Examina ved Kjøbenhavns Universitet med Berømmelse, reiste flere Aar udenlands, og blev ved sin Hjemkomst Professor ved bemeldte Universitet. Her vir-

kede han ei alene ved sine Forelæsninger paa de unge Studerende, men endnu mere ved sine Skrifter paa sin Samtid. De vigtigste af hans Verker ere:

a) Det comiske Heltedigt Peder Paars, der er saa rigt paa Vid og bidende Spot, at det endog paadrog Forfatteren Ubehageligheder, da enfoldige Folk troede sig trufne;

b) Hans Lystspil, der bleve modtagne med stort Bifald baade i og udenfor Norden, da de ere skrevne med megen Lune og Vittighed, og indeholde en tro Skildring af hine Tiders Sæder, Overtro og Fordomme;

c) Nils Klims underjordiske Reise, en politisk Satire, i det latinske Sprog;

d) Danmarks Riges Historie, der fra den calmarske Unions Tid ogsaa tildeels indeholder Norges Historie og gaaer til Frederik den Tredies Død;

e) en Danmarks og Norges Beskrivelse, som han siden gav Navn af Danmarks og Norges geistlige og verdslige Stat, og er en for sin Tid fortjenstlig Statistik; en almindelig Kirke-Historie indtil Reformationen, og meget mere, som noksom beviser, at Holberg var en af de flittigste og meest aandrige Forfattere, som Norden har at opvise.

Da Holberg var meget tarvelig, stedse iagttog den strengeste Orden, og ei var gift, efterlod han sig en betydelig Formue, som han testamenterede til Sorøe Academie. Til Belønning blev Holberg paa sine gamle Dage Baron. Han døde den 24de Februari 1754.

2. Johan Ernst Gunnerus. Han er født 1718 i Christiania, paa hvis lærde Skole Grundvolden til hans Dannelse blev lagt. Da han af Naturen var udrustet med herlige Gaver, og dermed forenede anstren-

get Flid, gjorde han store Fremskridt paa Videnskabernes Bane. Han udmærkede sig udenlands, paa Universitetet i Jena, og efter sin Tilbagekomst blev han 1758 udnævnt til Biskop over Throndhjems Stift, hvor denne skarpsindige Sandhedens Forsker og store Naturkyndige med Iver og Held sørgede for Oplysningens og Videnskabelighedens Opkomst i Norge. I Forening med tvende andre udmærkede lærde Mænd, Gerhard Schøning og Peter Frederik Suhm, hvilken sidste var en dansk Mand, som havde nedsat sig i Throndhjem i Anledning af sit Giftermaal, stiftede han det norske Videnskabers Selskab i Throndhjem, i hvis Skrifter flere af hans skarpsindige Undersøgelser findes. Almindelig savnet døde denne fortjente Mand paa en Visitats-Reise i Christiansund 1773.

3. Gunnerus's Samtidige og Ven var fornævnte Gerhard Schøning, der er født i Nordlandene 1722. Han var en Tid Rector i Throndhjem, derefter Professor ved Sorøe Academie, og døde som Kongelig Geheime-Archivarius i Kjøbenhavn 1780. Han har gjort sig fortjent ved sin Udgave af Snorre Sturlesøn og ved sin Norges Historie, der desværre ei gaaer længere, end til Olaf Tryggvesøn, saavelsom ved flere lærde Afhandlinger.

4. Jens Kraft, født 1720 paa Frederikshald og død 1765 som Professor ved Academiet i Sorøe. Han har gjort sig berømt ved sine mathematiske og philosophiske Skrifter, hvoraf her fortjener at nævnes hans Fortælling af de vilde Folks fornemste Indretninger, Skikke og Meninger til Oplysning af det Menneskeliges Oprindelse og Fremgang.

5-8. Endvidere bør nævnes og erindres den store og lærde Jurist Jacob Edvard Colbjørnsen, Naturforskeren Professor Hans Strøm, den store Urtekjen-

der Martin Vahl, Norges Linné, og Amtmand Christian Sommerfelt, m. Fl.

Paa samme Tid som Kraft levede ogsaa Digteren Christian Braunmann Tullin, som iblandt Andet har skrevet et Digt om Skabningens Ypperlighed. Digtekunsten fandt og flere heldige Dyrkere, og den vittige Johan Herman Wessel, Johan Nordahl Brun, Hans Bull, Edvard Storm, Johan Vibe, Christen Pram, Jens Zetlitz og Flere have digtet mangen Sang, der længe vil mindes iblandt Norges Fjelde.

20. Frederik VI. Norges Adskillelse fra Danmark, og Forening med Sverige under een Konge

Ved Christian den Syvendes Død 1808 besteg hans Søn Frederik den Sjette, der lige siden 1784 havde taget virksom Andeel i Regjeringen, den dansk-norske Throne. En 1807 begyndt Søkrig med det mægtige Storbritannien, der havde forenet sig med Sverige, krævede store Anstrengelser, og virkede uheldbringende paa Handel og Pengevæsen. I denne Krig blev Norge angrebet af en overlegen svensk Hær, som dog intet udrettede, da Nordmændene under deres yndede og kjække Anfører, Prinds Christian August af Augustenborg, paa alle Puncter dreve Fienden tilbage. Under Krigen affatte de misfornøiede Svenske 1809 deres Konge den ukloge Gustaf IV Adolf, og valgte i hans Sted hans Farbroder Carl den Trettende. Da denne Fyrste var gammel og ingen Børn havde, valgte de til Thronfølger bemeldte norske Feltherre Prinds Christian August, der dog allerede nogle Maaneder derefter endte sit Liv ved en pludselig Død (1810).

Norges Stilling blev imidlertid Dag for Dag farligere. En slet Høst 1812 udsatte Landet for en forgelig Hungersnød, der blev saa meget mere følelig, som Forbindelsen med Danmark ved Tabet af den fælles dansk-norske Flaade, som Briterne bortførte 1807 fra Kjøbenhavn, hvor den havde sin Station, og ved de fiendtlige Krigsskibe blev vanskeliggjort. Næringsveienes, især Handelens, Forfald og Pengevæsenets Forværrelse havde ogsaa den skadeligste Virkning paa Landets Velstand og Omstændigheder. Dertil kom en ny Krig med Sverige.

For at faae dette Rige til at tage Partie mod Frankriges mægtige Keiser Napoleon, forpligtede Rusland sig 1812 til ved Underhandling eller Vaabenmagt at forene Norge med Sverige. Ved Napoleons frygtelige Uheld i Rusland, hvor den største Deel af hans vældige Hær samme Aar frøs ihjel, forlangte Kongen af Sverige, understøttet af Rusland, Storbritannien og Preussen, samt Østerrig, at Frederik den Sjette skulde afstaae Norge. Paa Afslag rykkede den svenske Kronprinds Carl Johan, efter den franske Armees Nederlag paa Leipzigs Marker 1813, ind i Holsteen, hvor han i Freden til Kiel den 14de Januari 1814 nødte Frederik den Sjette til at afstaae Norge, der, foruden Andet, har denne Konge at takke for Oprettelsen af et Universitet (den 2den Septbr. 1811), hvilket man saalænge forgjeves havde ønsket for ikke at behøve at tye til noget fremmed Universitet.

Nordmændene vilde imidlertid ikke erkjende denne Afstaaelse, men derimod alene, at Norge var løst fra sin hidtil værende Forbindelse med Danmark og dets Forpligtelser til dets hidtilværende Regjering, hvorom Kong Frederik den Sjette den 18de Januari 1814 udstedte et aabent Brev, tilligemed en Kundgjørelse i den Anledning. Kong Frederiks hidtil værende Statholder

Prinds Christian Frederik erklærede sig desaarsag for midlertidig Regent, og sammenkaldte en constituerende Rigsforsamling paa Eidsvold, som den 17de Mai 1814 udfærdigede en Grundlov, der blev bygget paa Grundsætning af Norges Frihed og Uafhængighed under en særskilt constitutionel Konge, og valgte tillige nysnævnte danske Prinds til Konge. Sverige og dets mægtige Bundsforvandte vilde imidlertid ei erkjende dette, og da Nordmændene ei godvillig vilde give efter, rykkede en overlegen seiervant Hær ind i Norge under Anførsel af den svenske Kronprinds selv. Den slet forsynede og desuden slet anførte norske Hær maatte vige, en Convention blev i Moss sluttet den 14de August 1814, hvorved Christian Frederik forbandt sig til at nedlægge Konge-Værdigheden, og et overordentligt Storthing blev sammenkaldet, til hvilket han overleverede sin, af Storthinget antagne, Afstigelses-Act, inden han vendte tilbage til Danmark; hvorefter Storthinget den 20 Octbr. s. A. besluttede Norges Forening med Sverige under een fælles Konge, men under Overholdelse af Rigets Selvstændighed. Efterat Grundloven af 17de Mai havde undergaaet de Forandringer, som Foreningen med Sverige og de forandrede Omstændigheder nødvendigen medførte, valgte Storthinget Kong Carl af Sverige til Norges Konge den 4de Novbr. 1814.

Opløst var nu saaledes det Baand, som i 277 Aar, naar man regner fra 1537, men 434 Aar, dersom man regner fra 1380, havde forenet Norge og Danmark under fælles Regenter, og en ny Forening var indgaaet paa saa billige Vilkaar, at Nordmændene med glade Forhaabninger kunde see Fremtiden imøde. Ved den af Folk og Fyrste besvorne Grundlov af 4de Novbr. 1814 ere, som det heder i den Kongelige Kundgjørelse af 10de Novbr. 1814,

hvorved den bekjendtgjordes, begges Rettigheder og Pligter saa tydelig bestemte, at derved sikkres Kongemagtens Eenhed og Kraft, og Folkets lovbundne Frihed. Kongen, der bistaaes af et ansvarligt Statsraad, har den udøvende Magt, Domstolene, blandt hvilke Høieste Ret er Rigets øverste Tribunal, have den dømmende Magt, og Folket ved sine Repræsentanter, som vælges og samles hvert tredie Aar og hvis Forsamling kaldes Storhinget, der bestaaer af tvende Afdelinger, Lagthinget og Odelsthinget, har den lovgivende Magt samt Beskatnings-Retten, Ret til at naturalisere Fremmede og til at controllere Statsraadet og Høieste Ret, hvilke tvende Collegiers Medlemmer, saavelsom Storthingets egne Medlemmer, Odelsthinget kan sætte under Tiltale for Forbrydelser i deres Kald. Kongen har desuden Ret til at sanctionere (stadfæste) de af Storthinget besluttede Love, og til at benaade. Kun Indfødte have statsborgerlig Stemme-Ret, og kun Indfødte eller de af Storthinget Naturaliserede kunne blive Embedsmænd. Kronen er arvelig i den Kongelige Familie paa Mandssiden. Hvad der i Henseende til Forholdet imellem Norge og Sverige ikke kunde afgjøres ved Grundloven, blev bestemt ved en imellem Rigernes National-Repræsentationer (nemlig Norges Riges Storthing og Sveriges Stænder) vedtagen og af Kongen den 6te August 1815 sanctioneret Rigs-Act, indeholdende Bestemmelser af de mellem begge Riger opkomne constitutionelle Forhold.

Norge var, da Carl XIII tiltraadte Regjeringen, i en sørgelig Forfatning, udmattet ved Hungersnød, Krig, Handelens Standsning og et slet Penge-Væsen. Denne alderstegne Konge døde efter noget over tre Aars Regjering den 5te Febr. 1818, og blev fulgt i Regjeringen af sin adopterede Søn Carl XIV Johan, der i en Alder af

54 Aar besteg Scandinaviens Throner i Overeensstemmelse med den i begge Rigerne gjældende Arvefølge-Orden. Han blev samme Aar kronet i Throndhjems Domkirke. Født i Staden Pau i det sydlige Frankrige den 26de Januari 1764, dannet under den franske Revolutions Friheds-Kampe og politiske Storme til en af sin Tids dueligste Hærførere og meest erfarne Statsmænd, kaaredes Johan (Jean) Baptista Julius Bernadotte, da Marskalk af Frankrige og Prinds af Ponte corvo, 1810 til svensk Thronfølger og Kronprinds, hvorefter han har kaldet sig Carl Johan. Ham var det af Forsynet forbeholdet at forene den nordiske Halvøes tvende ved Sprog, Sæder og Characteer beslægtede, men ved et unaturligt National-Had saa længe fiendske Folk. Allerede som Kronprinds havde han taget virksom Deel i Statsbestyrelsen, og han har saavel da, som efterat han blev Konge, med Kraft og Held virket til Rigernes Lykke og Hæder.

*

Saaledes har Fædrenelandets, vort elskede Norges, Skjebne gjennem Aarhundreder været. Dets fremtidige Velstand vil tildeels beroe paa, om Videnskaber og Kunster blomstre, Handel, Agerdyrkning og Fædrift fremmes, Fiskerierne befordres, og forbedret Indretning gives hver borgerlig Nærings-vei; men især vil Norges Held være afhængigt af Folkets Gudsfrygt, Sædelighed og Oplysning, dets indbyrdes Enighed, dets Lydighed imod Lovene, dets Tarvelighed og Lyst til gavnrig Virksomhed. Kommende Slægter ville bedomme de nu levende efter det de have virket for Fædrenelandet, og Historien vil nævne dem med Roes eller Dadel, eftersom de have fortjent.

21. Fortegnelse

over Norges Konger fra Harald Haarfager til nærværende Tid.

Harald I Haarfager, Halfdans Søn, første Konge over hele Norge, til Aar . . . . . 931.
Erik I Blodøxe, Harald 1s Søn, til . . . . 935.
Hakon I Adelsteens-Fostre, Harald 1s Søn, til . 963.
Harald II Graafeld, Erik 1s Søn, og Brødre til . . . . . 977.
(Hakon Sigurdsson Jarl havde derpaa Regjeringen til 995)
Olaf I Tryggvesson, den tredie i Slægten fra Harald I, til . . . . . 1000.
(Norge var derpaa deelt imellem Jarlerne Erik og Svend, Hakon Jarls Sønner, samt den svenske Konge Olaf Skautkonnung og den danske Konge Svend Tveskjæg, til 1015)
Olaf II den Hellige, den fjerde i Slægten fra Harald 1, til . . . . . 1030.
Svend, en Søn af Kong Knut Svendsson i Danmark og England og Alfifa til . . . . 1035.
Magnus I, kaldet den Gode, Olaf den Helliges Søn, til . . . . . 1047.
Harald III Haardraade kaldet, Olaf den Helliges Halvbroder, den fjerde i Slægten fra Harald 1, til . . . . . 1066.
Olaf III, Kyrre kaldet, og Magnus 11, Harald Haardraades Sønner, den sidste til 1069, den første til . . . . . 1093.
Magnus III, Barfod kaldet, Olaf Kyrres Søn, til 1103.
Olaf IV, Eystein I og Sigurd I Jorsalfarer, Magnus Barfods Sønner, den første til 1116, den anden til 1122 og den tredie til . . . . . 1130.

Magnus IV, Blinde kaldet, Sigurd Jorsalfarers Søn, og Harald IV, Gille kaldet, Magnus Barfods Søn, den første til 1134, den sidste til . . . . . 1136.

Sigurd II Mund kaldet, Eystein II og Inge I, Harald Gilles Sønner, den første til 1155, den anden til 1157, og den tredie til . . 1161.

Hakon II Herdebred kaldet, Sigurd Munds Søn, til . . . . . 1162.

Magnus V, Jarlen Erling Skakkes Søn og Sigurd Jorsalfarers Datterson, til . . 1184.

Sverre (eller Sverrir) Magnus, Sigurd Munds Søn, til . . . . . 1202.

Hakon III, Sverres Søn, til . . . . . 1204.

Guttorm, Sønneson af Sverre og Søn af Sigurd Sverresson, til . . . . . 1204.

Inge II Baardsson, Sigurd Munds Datterson og Sverres Sosterson, til . . . . . 1217.

Hakon IV, den Gamle kaldet, Sverres Sønneson og Hakon IIIs Søn, til . . . . . 1263.

Magnus VI, Lagabæter kaldet, Hakon IVs Søn til . . . . . 1280.

Erik II Præstehader kaldet, Magnus Lagabæters Søn, til . . . . . 1299.

Hakon V, Haalæg kaldet, den Forriges Broder, til . . . . . 1319.

Magnus VII, Eriksson, Hakon Vs Datterson, tillige Konge i Sverige, i Norge den Gode, i Sverige Smek kaldet, omtrent til . . . . . 1355.

Hakon VI, den Foregaaendes Søn, til . . . . 1380.

Olaf V, Hakon VIs Søn, den Unge kaldet, tillige Konge i Danmark, til . . . . . 1387.

Margretha, den Forriges Moder, Hakon VIs Enke, Datter af den danske Konge Valdemar Christopherson, og tillige regierende Dronning i Danmark og i Sverige, hvilke Riger hun forenede under et fælles Overhoved ved den calmarske Union af 1397, til . . . . . 1412.

Erik III af Pommern, Magrethas Søsterdatters Søn, tillige Konge i Danmark, hvor han var den IXde, og i Sverige, hvor han var den XIIIde Konge af dette Navn, til . . 1442.

Christopher af Bayern, den Forriges Søsterson, tillige Konge i Danmark og Sverige, til . . . . . 1448.

Carl I Knutsson af den svenske Æt Bonde, tillige Konge i Sverige, hvor han var den VIIIde af dette Navn, til . . . . . 1450.

Christian eller Christjern I, Greve af Oldenburg, Hertug i Slesvig, og Greve siden Hertug i Holsteen, tillige Konge i Danmark og tildeels i Sverige, til . . . . . 1481.

Hans eller Johan, den Forriges Søn, tillige Konge i Danmark og tildeels i Sverige, fra 1483 til . . . . . 1513.

Christian eller Christjern II, den Umilde eller Tyrannen kaldet, Kong Hans's Søn, tillige Konge i Danmark og en kort Tid ogsaa i Sverige, til hans Affættelse . . . . 1523.
(Bemægtigede sig Regjeringen en kort Tid i 1531 og 1532)

Frederik I, den Forriges Farbroder og Christian Is Søn, tillige Konge i Danmark, til . . 1533.
(Derefter førte Norges Riges Raad Regjeringen indtil 1537, da Christian III bemægtigede sig den)

Christian eller Christjern III, Frederik Is Søn, til 1559.
Frederik II, den Forriges Søn, til . . . . . 1588.
Christian IV, Frederik IIs Søn, til . . . . . 1648.
Frederik III, Christian IVs Søn, til . . . . . 1670.
Christian V, den Forriges Søn, til . . . . . 1699.
Frederik IV, Christian Vs Søn, til . . . . . 1730.
Christian VI, den Forriges Søn, til . . . . 1746.
Frederik V, Christian VIs Søn, til . . . . . 1766.
Christian VII, Frederik Vs Søn, til . . . . . 1808.

Frederik VI, Christian VIIs Søn, indtil da han, ifolge den Kielske Freds-Tractat, nedlagde Regieringen . . . . . 1814.

Christian III og Efterfolgere indtil 1814 vare tillige Konger i Danmark, saa og Hertuger i Slesvig og Holsteen, samt tildeels Grever i Oldenburg og Delmenhorst.

Christian Frederik, Frederik VIs Sønneson, blev 1814 valgt til Norges Konge, men nedlagde Regieringen s. A. i Anledning af Norges og Sveriges Forening under een Konge.

Carl II, tillige Konge i Sverige, hvor han kaldes Carl XIII, til . . . . . 1818.

Carl III Johan, tillige Konge i Sverige, hvor han er Carl XIV Johan, nu regierende Konge. Thronfolger er Hoistsammes Søn, Kronprinds Frants Joseph Oscar.

LIBRARY OF CONGRESS
0 019 416 046 A